

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 17.

Fredagen den 24 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran, Första kammarens första tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda utlåtanden nr 7 och 8.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 22 och 23 innevarande mars bordlagda utlåtande, nr 29, i anledning af Riksdagens år 1910 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1909.

§§ 1—4.

Lades till handlingarna.

§§ 5—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Lades till handlingarna.

Första kammarens protokoll 1911. Nr 17.

*Ang. vissa i
den af statens
järnvägars
öfverrevisorers
afgifna berättelse
uttalade
önskemål.*

§ 9.

I revisionsberättelsen hade revisorerna bland annat meddelat, att de tagit del af den berättelse rörande granskning af statens järnvägars räkenskaper och förvaltning under år 1909, som den 30 september 1910 afgifvits af de utaf Kungl. Maj:t därtill förordnade öfverrevisorers. Innehållet i sagda berättelse hade revisorerna funnit synnerligen beaktansvärdt. Särskildt hade revisorerna velat uttala sin anslutning till öfverrevisorernas önskemål angående:

utfärdande af närmare bestämmelser till förekommande af att olika bestraffningar ådömas personalen för enahanda förseelser inom olika distrikt;

förande efter enhetliga grunder af fullständiga räkenskaper för enhvar af järnvägens verkstäder;

meddelande af uppdrag åt järnvägsstyrelsen att verkställa utredning i hvilken utsträckning öfverkvalificerad arbetskraft användes och på hvad sätt detta missförhållande bör afhjälpas;

underlättande af öfvergången från lägre till högre tjänstegrad; angående indragning af vissa byråer inom järnvägsstyrelsen.

I sammanhang härmed hade revisorerna velat uttala, att den utredning, som torde komma att föranstaltas med anledning af öfverrevisorernas förenämnda framställningar beträffande öfverkvalificerad arbetskraft och indragning af vissa byråer inom järnvägsstyrelsen, syntes böra omfatta jämväl frågan, huruvida icke äfven andra tjänsteindragningar skulle, utan men för järnvägsdriften, kunna äga rum.

I häröfver den 19 januari 1911 afgifvet utlåtande hade järnvägsstyrelsen, beträffande öfverrevisorernas framställningar, hänvisat till sitt i anledning häraf samma dag afgifna yttrande. De delar af nämnda yttrande, som behandlade dem af öfverrevisorernas önskemål, hvilka utskottet funnit särskildt beaktansvärda, gällde frågorna om användande af öfverkvalificerad arbetskraft, öfvergång från lägre till högre tjänstegrad och indragning af vissa byråer.

På sätt utskottet i förevarande paragraf närmare antydt, hade utskottet funnit hvad öfverrevisorerna i berörda tre punkter anfördt vara beaktansvärdt, och ansåg utskottet jämväl statsrevisorernas uttalanden angående möjligheten af indragning af andra tjänster än de af öfverrevisorerna vidrörda vara förtjänta af uppmärksamhet. Någon ytterligare utredning i ämnet, utöfver den af järnvägsstyrelsen nu lämnade, ville emellertid utskottet icke för närvarande påkalla, då utskottet ansåge sig kunna förvänta, att de af öfverrevisorerna och statsrevisorerna framhållna önskemålen i allt fall skulle varda af styrelsen, i den

mån sådant lämpligen låte sig göra, tillgodosedda. Under uttalande häraf hade utskottet i nu föredragna paragraf för Riksdagen omförmålt hvad i ärendet förekommit.

Herr Larsson, Jacob: Statsrevisorerna hafva uttalat sin tillslutning till vissa af statens järnvägars öfverrevisorer framställda önskemål, hvaribland dels att uppdrag måtte lämnas järnvägsstyrelsen att verkställa utredning, i hvilken utsträckning öfverkvalificerad arbetskraft användes och på hvilket sätt detta missförhållande borde afhjälpas, och dels att ett underlättande af öfvergången från lägre till högre tjänstegrad borde ske.

Med anledning af statsrevisorernas uttalande i afseende å dessa båda punkter har järnvägsstyrelsen i afgifvet utlåtande yttrat sig och därvid framlagt en utredning, som efter järnvägsstyrelsens förmenande skulle visa, att i stort sedt någon användning af öfverkvalificerad arbetskraft vid statens järnvägar icke skulle förekomma. Järnvägsstyrelsen menar, att öfverrevisorerna särskildt skulle hafva afsett, att användningen af öfverkvalificerad arbetskraft skulle bestå däri, att kontorsskrifvare i större utsträckning skulle kunna användas i stället för stationsskrifvare och likaledes att kvinnlig arbetskraft skulle kunna användas i större utsträckning än för närvarande är fallet. Det är ju icke lätt att bilda sig ett bestämdt omdöme om, huruvida användning i för stor utsträckning af öfverkvalificerad arbetskraft äger rum; men öfverrevisorerna, som naturligtvis varit i tillfälle att ägna denna fråga en mycket ingående granskning, hafva förklarat det vara alldeles ostridigt, att användning af öfverkvalificerad arbetskraft förekommer.

Då nu järnvägsstyrelsen och öfverrevisorerna stå emot hvarandra i fråga om en så pass viktig sak som den, huruvida besparingar skulle kunna vinnas genom ett mera utsträckt användande af mindre kvalificerad arbetskraft, hade det väl i alla fall varit lämpligt, synes det, att utskottet icke slagit sig till ro med järnvägsstyrelsens uttalande, utan ifrågasatt, att denna sak gjordes till föremål för en mera ingående granskning.

Det andra hänseendet, i hvilket öfverrevisorerna uttalat ett önskemål, till hvilket statsrevisorerna anslutit sig, gäller underlättandet af befordringsmöjligheterna från lägre till högre grad. I denna fråga har järnvägsstyrelsen i sitt utlåtande uttalat sig på ett sätt, som jag för min del finner alldeles icke vara tillfredsställande, utan tvärtom bära vittne om att en åskådning gör sig gällande inom järnvägsstyrelsen, hvilken styrelsen med det snaraste bör söka komma ifrån. Järnvägsstyrelsen fäster nämligen uppmärksamheten på, att tjänstemän i lägre grad, hvilka äga i instruktionen föreskrifven kompetens till tjänstebefattningar i högre grad, kunna befordras till befattningar af sistnämnda slag. Men det är väl icke denna kategori af tjänstemän, öfverrevisorerna

Ang. vissa i den af statens järnvägars öfverrevisorer afgifna berättelse uttalade önskemål.

(Forts.)

Ang. vissa i
den af statens
järnvägars
öfverrevisorer
afgifna berättelse
uttalade
önskemål.

(Forts.)

afsett. Det är ju en gifven sak, att en person, som har en befattning i lägre grad, men innehar den föreskrifna formella kompetensen för att erhålla befattning i högre grad, skall kunna befordras till denna. Utan öfverrevisorernas mening har varit, att man skulle söka sporra energien hos befattningshafvare af lägre grad därigenom, att en sådan befattningshafvare med lämpliga personliga kvalifikationer och med framstående duglighet och begåfning skulle kunna vinna befordran äfven till befattning i högre grad utan hänsyn till att han endast ägde »folkskolebildning». Nu menar järnvägsstyrelsen, att ett sådant system kan lämna utmärkt resultat, då det tillämpas vid ett enskildt företag, men att vid en statsinstitution stor betydelse alltid måste tillmötas tjänsteålder och s. k. pappersmeriter. Detta är, anser jag, en ganska betänkelig åskådning hos järnvägsstyrelsen, ty den förbiser, att hvad som är fullt berättigadt och alldeles riktigt, då det gäller ett förvaltande verk eller en administrativ styrelse, icke bör gälla i afseende å ett statens affärsdrifvande verk, utan att tvärtom detta måste skötas efter samma principer som de stora enskilda företagen. Och då bör väl en af de främsta omsorgerna vara att se till, att utan hänsyn till pappersmeriter eller tjänsteålder den rätte mannen placeras på den rätta platsen. Erfarenheten från många stora enskilda järnvägsföretag lär nog också visa, att man kan få många mycket framstående och dugliga järnvägstjänstemän äfven på mera kräfvande platser, fastän de icke hafva realskoleexamensbetyg.

Då jag således i likhet med en del ledamöter i utskottet från Andra kammaren icke kunnat anse järnvägsstyrelsens utlåtande i dessa två punkter vara tillfredsställande, hafva vi inom utskottet yrkat, att utskottet måtte föreslå, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, »det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, dels huruvida och i hvilken utsträckning öfverkvalificerad arbetskraft vid statens järnvägar användes samt på hvad sätt detta missförhållande bör afhjälpas, dels ock i fråga om underlättande af öfvergången från lägre till högre tjänst vid dessa järnvägar».

Nu har jag mig bekant, att herr talmannen icke anser sig kunna framställa proposition på ett yrkande om bifall till reservationen. Men jag har i alla fall ansett mig icke böra låta detta tillfälle gå förbi utan att uttala hvad jag här anført. Och detta så mycket mera som jag, då järnvägsstatens löner för några år sedan reglerades, på det allra bestämdaste motsatte mig, att man skulle kvarstå vid den gamla uppdelningen af statstjänarna i en öfver- och en underklass. Den nuvarande uppdelningen af tjänstemännen i högre och lägre grad minnas herrarna säkerligen alla var resultatet af en sammanjämkning, en sammanjämkning, som visserligen till namnet borttog den gamla betjäntklassen, men införde samma sak under en ny benämning. Och

då jag anser det vara af vikt, att man ganska snart kommer därhän, att äfven i verkligheten denna tudelning af järnvägstjänstemännen upphäfves, har jag ansett mig böra göra detta uttalande.

Jag har icke något yrkande att göra.

Friherre Beck-Friis, Johan: Då jag, som deltog i förra årets statsrevision, naturligtvis borde vara mycket intresserad af, att de anmärkningar, statsrevisorerna gjorde, skola af statsutskottet föras vidare, förefaller det kanske något egendomligt, att jag i detta fall icke slutit mig till reservanterna i statsutskottet. Men detta beror därpå, att jag funnit de förklaringar järnvägsstyrelsen afgifvit i anledning af de af öfverrevisorerna gjorda anmärkningarna, till hvilka statsrevisorerna uttalat sin anslutning, verkligen vara synnerligen tillfyllestgörande. Och jag vill härtill lägga, att det är icke alldeles så, som den föregående talaren sade, att statsutskottet i detta fall icke gjort någonting; ty statsutskottet har omnämnt hela anmärkningen, intagit svaret och gjort för Riksdagen en omförmälan. Således är frågan icke begrafven, och statsutskottet har i sitt yttrande särskildt framhållit önskvärdheten af, att järnvägsstyrelsen fortfarande måtte hafva uppmärksamheten riktad på, huruvida icke ytterligare indragning af tjänster kan komma i fråga. Detta är enligt mitt förmenande den viktigaste saken. Ty man har ju den känslan, att vid den nya organisationens genomförande det blef väl många tjänster inrättade på ett och annat ställe. Men den af reservanterna föreslagna skrifvelsen sysselsätter sig endast med, att det användes öfverkvalificerad arbetskraft och att man bör ytterligare underlätta öfvergången från lägre till högre tjänster.

Hvad dessa två önskemål angår, så har det ju just genom den instruktion, som följde med 1907 års lönereglering, skapats mycket större möjligheter för de lägre kvalificerade tjänstemännen att avancera. Jag ber att i detta fall få hänvisa till den utredning, som nu på grund af öfverrevisorernas och statsrevisorernas anmärkningar blifvit gjord af järnvägsstyrelsen. I denna utredning framhålles, att å distriktens *banafdelning* för närvarande finnas 2,262 befattningar, hvaraf 2,194 — eller 97 % — tillsätts med personer, som före inträdet vid statens järnvägar ej behöfva annan än folkskolebildning; att å *maskinafdelningen* finnas 3,763 befattningar, af hvilka 3,569 — eller 94,8 % — tillsätts med personer, som ej behöfva annan utbildning än folkskolebildning; och att å *trafikafdelningen* är det 6,878 befattningar, af hvilka 6,096 — eller 88,6 % behöfva endast folkskolebildning. Man kan väl icke tänka sig, att en instruktion kan gå längre i medgifvande. Ty icke kan ett så stort verk som statens järnvägar drifvas, utan att en hel del platser besätts med personer, som hafva verkligen kvalificerad och särskildt teknisk utbildning för

Ang. vissa i den af statens järnvägars öfverrevisorers afgifna berättelse uttalade önskemål.

(Forts.)

Ang. vissa i sina tjänster. Men att de reformer, som genomfördes år 1907, den af statens ännu icke så mycket visat sina verkningar, beror på att tiden järnvägars varit för kort. Det fanns ju folk förut på platserna och dessa öfverrevisorer finnas kvar ännu. Men jag tycker, att järnvägsstyrelsens hela afgifna berättelse uttalade önskemål. skrifvelse visar, att det är dess önskan att lojalt ställa sig dessa önskemål till efter rättelse och att den försöker ställa järnvägsdriften så billig som möjligt. I samma skrifvelse visas, att järnvägspersonalen på grund af järnvägarnas utveckling stadigt ökats; men ökningen har minskats för hvarje år. Sålunda var ökningen af den ordinarie personalen 1907 9,33 %, men hade 1910 gått ned till 1,82 %. För den extra personalen har ökningen minskats ännu mera och så mycket, att då det år 1907 var en ökning med 6,25 % och 1908 med 5,65 %, så inträdde 1909 en *minskning* med 4,86 %.

(Forts.)

Detta visar, att järnvägsstyrelsen gör allt hvad den kan för att ställa sig önskemålen till efter rättelse. Och då den också i detta utlåtande tydligt visar, att den ämnar fortgå på denna reformernas väg, anser jag tillräckligt, att Riksdagen nu åtnöjes med det af utskottet gjorda omförmålandet, i hvilket särskildt betonas önskvärdheten af, att, i den mån tjänster kunna ytterligare indragas, detta måtte komma att ske.

Jag kan icke underlåta att bemöta ett litet yttrande af herr Larsson. Han sade, att det uttryck »tjänstemän af högre och lägre grad», som förekommer i instruktionen, vore resultatet af en sammanjämkning. Nej, det var det icke. Jag tror, att alla, som voro med år 1907, äro eniga om, att då personalen hade en så stark motvilja mot att bibehålla titeln betjänte och önskade få titeln tjänstemän, så var man villig att tillmötesgå dem i detta afseende. Men det visade sig, då instruktionen skulle skrivas, att det var synnerligen svårt att icke hafva ett kollektivnamn på vissa grupper af dessa tjänstemän, och det var för att erhålla ett sådant kollektivnamn, som benämningen »tjänstemän af högre och lägre grad» infördes. Jag kan mycket väl påminna mig, att jag frågade en af dem, som ifrigast motsatte sig att ett sådant namn skulle komma in, om han kunde hitta på något annat sätt att skriva, eller om han hellre ville för hvarje gång räkna upp de olika klasserna; och jag frågade, om han tyckte det vore bättre, att vi satte nummer. Han blef mig svaret skyldig; han kunde icke finna något bättre namn än dessa kollektiva benämningar. Detta var anledning till, att detta uttryck »tjänstemän af högre och lägre grad» infördes i instruktionen.

Jag har intet annat yrkande att göra, än att kammaren godkänner utskottets omförmålan.

Herr Lamm: Då jag i egenskap af öfverrevisor aflämnat den berättelse, som utgör underlaget för såväl statsrevisorernas berättelse som utskottets utlåtande i denna del, ber jag att få

säga några ord. Jag beklagar, att denna berättelse icke utdelats i kamrarna, då den, förutom föreliggande frågor, berör vissa spörsmål af större vikt, hvilka dryftats mellan öfverrevisorerna och järnvägsstyrelsen. Det var nämligen så, att på den berättelse, som revisorerna inlämnade till Kungl. Maj:t, svarade järnvägsstyrelsen med ett utlåtande, som återigen föranledde öfverrevisorerna till erinringar, hvarom järnvägsstyrelsen ytterligare afgifvit påminnelser. Det har således varit en liflig skriftväxling mellan öfverrevisorerna och järnvägsstyrelsen, såsom herrarna torde finna.

Ang. vissa i den af statens järnvägars öfverrevisorer afgifna berättelse uttalade önskemål.

(Forts.)

Hvad den föreliggande frågan om öfverkvalifikation beträffar, vill jag erinra därom, att öfverrevisorernas ställning är sådan, att de icke förfoga öfver medel till anställande af en ingående undersökning; de måste naturligtvis i detta fall anmoda järnvägsstyrelsen att göra densamma. Alldeles klart är det emellertid för öfverrevisorerna, att, såsom det nu på vissa håll är ställt inom järnvägen, inom dess styrelse och äfven på distrikten, vissa indragningar och förenklingar kunna göras i afseende på de arbetskrafter, som där användas. Hvad öfverrevisorerna i sin berättelse särskildt påpeka är, att »det mycket vidlyftiga arbetet på kontrollkontoret med summering och fördelning af frakter, ehuru af öfvervägande mekanisk natur, är så ansträngande, att detsamma måste anses vara mindre lämpligt för kvinnor. Äfven ur denna synpunkt torde utbyte af kvinnlig personal mot manliga tjänstemän af lägre grad vara på kontrollkontoret eftersträfvansvärdt». Öfverrevisorernas anmärkning går således icke uteslutande ut på utbyte af manlig personal mot kvinnlig, utan äfven därpå, att tjänstemän (manliga och kvinnliga) af högre grad skulle kunna utbytas mot tjänstemän af lägre grad. Hvad särskildt angår biljett- och blankettkontoret samt kontrollkontoret, hafva öfverrevisorerna redan tidigare fäst järnvägsstyrelsens uppmärksamhet på nödvändigheten häraf, och styrelsen har i detta fall medgifvit riktigheten af den gjorda anmärkningen samt förklarat sig villig att göra, hvad på densamma ankommer för genomförande af ifrågavarande förändringar. Men äfven i andra fall kunna indragningar och besparingar göras; det är otvifvelaktigt, att på ett och annat område användes tekniskt bildad personal, där sådan icke är behöflig, utan kunde ersättas af personal med mindre kvalifikationer.

Hvad nu angår frågan om underlättande af öfvergång från lägre till högre grad, är det naturligtvis ett svårlöst spörsmål — detta hafva öfverrevisorerna äfven haft klart för sig — men omöjligt är det dock icke att åstadkomma förändring härutinnan. Mot den af järnvägsstyrelsen åberopade omständigheten, att inom ett verk, med den omfattning som järnvägsstyrelsen, det icke vore möjligt för denna att i detalj följa tjänstemännens verksamhet, utan att i någon mån styrelsen måste lita på pappers-

Ang. vissa i den af statens järnvägars öfverrevisorer afgifna berättelse uttalade önskemål.
(Forts.)

meriter, kan invändas, att tillsättning af tjänster i alla fall sker på förord af vissa järnvägsstyrelsen underordnade, men i förhållande till de nämnda tjänsterna öfverordnade tjänstemän, och jag kan icke inse det omöjliga i att dessa tjänstemän, hvilkas förord nödvändigtvis inhämtas före platsernas tillsättande, följa de till befordran afseddans verksamhet. Detta är i alla fall en sak, som är ganska svårlöst, det medgifver jag gärna, men jag är öfvertygad om, att, när nu öfverrevisorerna hafva sin uppmärksamhet fästad därpå, de icke skola försumma att göra de ytterligare framställningar till järnvägsstyrelsen, som de härvidlag och äfven i andra afseenden finna nödvändiga.

Efter härmed slutad öfverläggning, lades förevarande § till handlingarna.

§§ 10—13.

Lades till handlingarna.

§ 14.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Om större planmässighet i statens byggnadsverksamhet.

Med anledning af vissa af revisorererna uttalade önskemål i fråga om större planmässighet i statens byggnadsverksamhet hade utskottet i föreliggande § hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående de åtgärder, som kunde vara erforderliga till vinnande af större planmässighet i statens byggnadsverksamhet, vid hvilken utredning vissa af Riksdagens revisorer och öfverintendentsämbetet i förevarande ärende angifna synpunkter torde komma under ompröfning, samt därefter meddela de föreskrifter i ämnet, som af omständigheterna kunde påkallas.

Herr von Friesen: I denna paragraf har statsutskottet refererat ett uttalande af statsrevisorerna, som föranledt mig att begära ordet; det förekommer i slutet på 73 och början på 74 sidan. Det gäller Riksdagens år 1908 uttalade önskan, att, då staten bygger hus för någon af sina institutioner, det bör tillses, huruvida icke äfven andra statsinstitutioner på samma ort, som äro i behof af lokaler, må kunna inom ifrågavarande hus erhålla det utrymme, som för dem är erforderligt. Ja, jag är af alldeles samma åsikt, som Riksdagen sålunda uttalat, och har själf, hvad riksbanken beträffar, i min ringa mån och såvidt på mig an-

kommer sökt främja detta önskemål, långt innan Riksdagen uttalade detsamma. Jag tror, att riksbanken tagit icke oväsentliga initiativ i denna riktning och jag är öfvertygad, att samtliga bankofullmäktige fortfarande hafva den uppfattning, att, när så ske kan, det är synnerligen lämpligt, att riksbankens afdelningskontor, post och telegraf inrymmas i samma hus.

Nu säga statsrevisorerna, att de tro sig finna vissa meningskiljaktigheter i uppfattningen i detta hänseende mellan vissa myndigheter och riksbanksfullmäktige. De säga nämligen: »Revisorerna hafva sålunda trott sig finna, *dels* att man icke alltid behörigen öfvervägt möjligheten att genom ett och samma byggnadsföretag tillgodose olika offentliga institutioners behof af lokaler, *dels* att de institutioner, för hvilkas medel respektive byggnader uppförts, emellanåt i alltför stor utsträckning tillgodosett sina egna intressen med åsidosättande i viss mån af rimliga anspråk från de institutioners sida, hvilka af dem skulle hyra lokaler, *och dels* att stundom tvister om hyresbeloppens storlek eller andra smärre meningsskiljaktigheter äfventyrade beståndet af ingångna hyresaftal.

Såsom exempel på sistberörda förhållande få revisorerna hänvisa till hvad de i sin berättelse angående riksbankens styrelse och förvaltning anfört i fråga om riksbankshusen i Kalmar och Halmstad».

I sin berättelse angående riksbanken hafva Riksdagens revisorer vidare sagt: »Uti riksbankens fastigheter i Kalmar och Halmstad äro genom tioåriga kontrakt lokaler upplåtna åt post- och telegrafverken. Dessa kontrakt hafva nu blifvit från riksbankens sida uppsagda på den grund, att hyresbeloppen anses alltför låga. Revisorerna betvifla ej, att fullmäktige med hänsyn till i allmänhet gällande hyrespris på dessa platser kunnat hafva skäl för dylik åtgärd. Från Riksdagens sida har emellertid vid upprepade tillfällen framhållits önskvärdheten att på olika platser inom landet få så många statsinstitutioner som möjligt sammanförda i gemensamma, staten tillhöriga lokaler, och då i förevarande fall detta ändamål delvis uppnåtts, kunna revisorerna ej föreställa sig annat, än att genom ömsesidigt tillmötesgående från de olika myndigheternas sida nya hyresaftal på lämpliga villkor skola komma till stånd».

Hvad revisorerna här sagt i sin berättelse angående riksbanken är fullkomligt riktigt och har därför icke föranledt något yttrande från bankofullmäktiges sida, men hvad i utskotts- betänkanDET åter refereras eller att det skulle vara tvister om hyresbeloppens storlek eller andra smärre meningsskiljaktigheter, hvarigenom beståndet af ingångna hyresaftal äfventyrades, är något för fullmäktige alldeles okänt; af bankofullmäktiges protokoll framgår icke något sådant. Nu säga visserligen revisorerna, att de under sina resor gjort vissa erfarenheter i denna väg.

Om större planmässighet i statens byggnadsverksamhet.
(Forts.)

*Om större
planmässig-
het i statens
byggnads-
verksamhet.*
(Forts.)

Ja, när man reser, kan man göra många erfarenheter; man hör under resorna tal från åtskilligt folk, som ju kan göra intryck; det förnekar jag icke och jag förnekar icke heller, ty det känner jag till, att möjligtvis, då flera institutioner äro inhysta i samma hus, det kan uppstå tvistigheter mellan tjänstemän, som hafva sina lokaler under ett gemensamt tak, liksom ofta, då hyresgäster bo i samma hus, tvister förekomma mellan dem. Men det är väl icke tjänstemännen, som i detta hänseende äro bestämmande, utan det är deras öfverordnade, i detta fall generalpost- och telegrafstyrelserna samt bankofullmäktige, och mellan dessa hafva, såvidt jag vet, tvister icke förekommit, ej heller smärre meningsskiljaktigheter, hvarigenom skulle kunna äfventyras beståndet af ingångna hyresaftal.

Det är sant, att de kontrakt, som äro ingångna mellan riksbanken å ena sidan samt post- och telegrafverken hvart för sig å den andra sidan om ifrågavarande lokaler i Kalmar och Halmstad, skulle utlöpa nästa år, och att, om de icke blifvit uppsagda på vederbörlig tid, de skulle gälla ytterligare tio år. Nuvarande hyresbelopp, särskildt för telegrafverket, äro mycket små, och fullmäktige ansågo sig icke kunna låta bero vid detta, ty de äga icke att förfoga öfver riksbankens tillgångar, utan det är Riksdagen, som har förfoganderätt härvidlag. Bankofullmäktige äro visserligen skyldiga att taga billig hyra på samma sätt som hvarje annan hyresvärd, men böra dock se till, att hyrorna icke äro för absurdt låga. Detta var förhållandet särskildt i Halmstad, där telegrafverket betalade 600 kronor mindre än postverkets, ehuru telegrafverkets lokal var 50 % större än postverkets. Därtill kommer, att telegrafverket genom sina anordningar och inrättningar betydligt mer skada fastigheterna, än postverket skadar de lokaler, som det hyr. Hvad Kalmar angår, voro enligt från riksbankens afdelningskontor ingången underrättelse hyresbeloppen alldeles för små i förhållande till hyresbeloppen för jämförliga lägenheter i denna stad. Fullmäktige ansågo såsom sin plikt att uppsäga hyreskontrakten för erhållande af nya aftal. Då kan man visserligen säga, att nya aftal kunnat erhållas utan uppsägning af kontrakten, men det ställer sig i detta afseende annorlunda för offentliga myndigheter, som det här gällde. Post- och telegrafverken hafva för öfrigt alldeles icke klagat öfver det sätt, hvarpå de behandlats. De fingo veta, att meningen icke var, att de skulle flytta, utan att afsikten blott var att få till stånd öfverenskommelse om nya hyresvillkor. Det har således icke varit den minsta tvist eller slitning mellan bankofullmäktige samt generalpost- och telegrafstyrelserna, detta så mycket mindre, som det äfven var i generalpoststyrelsens intresse att få dess hyreskontrakt uppsagda. Generalpoststyrelsen ville nämligen icke hafva dem förlängda på tio år, ty de hyrda lokalerna ansågos blifva alltför små inom loppet

af tio år, såväl i Kalmar som i Halmstad, hvarför generalpoststyrelsen för sin del äfven fordrade, att kontrakten skulle skrivas endast på ett år, hvilket bankofullmäktige ansågo sig kunna bevilja. Emellertid hafva bankofullmäktige på framställning från generalpoststyrelsen ansett sig böra gå i författning om utredning, huruvida icke byggnaderna i Halmstad och Kalmar kunde tillbyggas och utvidgas, så att posten fortfarande skulle kunna rymmas i dessa lokaler. Det är således så långt ifrån, att bankofullmäktige visat sig ovilliga mot att hysa posten eller telegrafan i dessa fall, att fullmäktige tvärtom gjort allt hvad i deras förståelse stått, för att ifrågavarande verk fortfarande skulle bo kvar i riksbankens hus.

Hvad sedan hyresbeloppen beträffar, höjdes de visserligen i Kalmar, men på långt när icke så mycket, som på orten ansågs skäligt. De höjdes endast med 500 kronor för hvardera verket, och dessutom förband sig telegrafstyrelsen att verkställa de reparationer, som under hyrestiden erfordrades. Detta var icke för mycket begärdt, såsom jag redan antydt, då telegrafan på grund af sin verksamhet icke kan handskas så varligt med de lokaler, där den är inhyt, som andra hyresgäster. I Halmstad har posten fått behålla hyresbeloppet oförändradt, oaktadt den icke hyr på mer än ett år, och för telegrafan höjdes hyran med 600 kronor, så att den skulle betala lika stor hyra som posten, hvilket ansågs så mycket lämpligare, som dess lokal var 50 % större än postens. Jag frågar, om detta visar obillighet från bankofullmäktiges sida, och förnekar på det bestämdaste, att i fråga om hyrornas belopp det förekommit tvister, och jag förnekar äfven, att andra smärre meningsskiljaktigheter förekommit, som skulle hafva äfventyrat beståndet af ingångna hyresaftal.

Om Riksdagen, såsom jag förut nämnt, vill, att riksbanken afstår sina lokaler utan motsvarande hyra till post och telegraf, må detta vara dess ensak; såsom enskild riksdagsman skulle jag komma att rösta emot ett förslag, som därom framställdes, ty jag anser det af största vikt, att hvarje företag har sin egen bokföring och själf bestrider sina kostnader. Annars torde det icke blifva någon reda i fråga om statens utgifter och inkomster. Vill Riksdagen emellertid besluta att medgifva dylika förmåner, må det så vara, men att däremot bankofullmäktige på eget beväg skulle använda en del af riksbankens vinst, öfver hvilken Riksdagen ensam förfogar, för att därmed understödja post- och telegrafverken, är något, som jag icke anser vara riktigt.

Friherre Beck-Friis, Johan: Då vi för några dagar sedan hade före frågan om nytt residens i Härnösand, tog jag mig friheten säga, att jag ansåg mig, när statsrevisorernas berättelse skulle föreligga, få tillfälle att yttra mig något vidlyftigare om statens byggnadsverksamhet. Ögonblicket är nu inne, och ehuru

Om större planmässighet i statens byggnadsverksamhet.
(Forts.)

Om större
planmässig-
het i statens
byggnads-
verksamhet.
(Forts.)

jag icke har annat yrkande än på bifall till statsutskottets förslag, anser jag mig dock böra något redogöra för denna punkt, som jag anser vara den viktigaste af hvad statsrevisorerna under förra året lyckades påvisa, kanske med undantag af mjöltullsrestitutionerna. Och att denna punkt är ömtålig, hafva herrarna möjligen fått en känsla af med anledning af den föregående ärade talarens framställning.

Riksdagen har år 1908 i ganska kraftiga ordalag uttalat sig för, att då en byggnad för statens räkning skall uppföras på en plats, bör man tänka sig för, huruvida icke äfven andra statsinstitutioner på samma plats skulle kunna där förläggas. Man tänkte nog då hufvudsakligen på de tre verk, herr von Friesen nämnde, nämligen riksbankens, postverkets och telegrafverkets lokaler. Men erfarenheten har visat, att dessa utredningar böra gå än vidare.

Statsrevisorerna hafva kommit till den uppfattningen, att det icke går an, att verken sköta sig fullt så mycket själfva, som de göra. Det kan gå, så länge de verk och inrättningar, för hvilkas räkning det skall byggas, lyda under *ett* departement. Då kan man tänka sig, att det i allt fall blir en samverkan. Men vi skola komma ihåg, att ofta de olika institutionerna lyda under olika departement, och det är, när de det göra, som det visar sig, att det i regel ej blir någon samverkan i fråga om eventuellt byggande, utan då kommer hvar och en att handla för sig, och resultatet blir nog, att det kommer att kosta staten mera, än nödigt kunde vara. Statsrevisorerna hafva därför vågat sig på att i detta fall föreslå, att Kungl. Maj:t måtte taga under utredning, huruvida en central (opartisk) myndighet på hvarje ort skulle kunna föra en sorts liggare och få skyldighet att yttra sig öfver alla de byggnadsföretag, som komma att föreslås på de olika orterna, och ehuru vi icke i någon kläm uttalat det, hafva vi framkastat tanken på, att öfverintendentsämbetet skulle blifva den opartiska myndigheten här i Stockholm och i landsorten Konungens befallningshafvande. Öfverintendentsämbetet har också yttrat sig till förmån för en sådan anordning och i sitt svar på revisorernas hemställda framlagt, huru ämbetet anser, att dessa redovisningar böra tillgå genom uppläggande af liggare, upptagande, hvilka tomter som finnas på hvarje ort, hvilka byggnader staten där har, huru dessa byggnader användas, för hvilka myndigheter eller inrättningar staten hyr, hvad man vid en förändring, under den närmaste framtiden åtminstone, kan tänka sig att vara i behof af o. s. v.

Herr von Friesen nämnde nyss hvad vi sagt i vår berättelse, och jag skall be att få läsa upp ett stycke här: »Revisorerna hafva sålunda trott sig finna, *dels* att man icke alltid behörigen öfvervägt möjligheten att genom ett och samma byggnadsföretag tillgodose olika offentliga institutioners behof af loka-

ler, *dels* att de institutioner, för hvilkas medel respektive byggnader uppförts, emellanåt i alltför stor utsträckning tillgodosett sina egna intressen med åsidosättande i viss mån af rimliga anspråk från de institutioners sida, hvilka af dem skulle hyra lokaler, *och dels* att stundom tvister om hyresbeloppens storlek eller andra smärre meningsskiljaktigheter äfventyrade beståndet af ingångna hyresaftal».

Jag skall som exempel på det första be att få nämna förhållandena för ögonblicket i Karlstad. Där har telegrafverket köpt ett hus — det var år 1907 eller 1908 — och när inköpet skulle ske, meddelade telegrafstyrelsen i en skrifvelse, som förelades Riksdagen, att i den ifrågavarande byggnaden telegrafverket endast skulle behöfva använda den öfre våningen, som äfven gäfvé fullt tillräckligt utrymme för telegraf- och telefonstationernas utveckling för lång tid framåt. Sedan hemställdes från telegrafverket, huruvida icke postverket ville hyra den nedre våningen. Men af en hel del skäl, som det här icke torde vara behöfligt taga upp, sade vederbörande i postverket: den där våningen är icke lämplig för oss. Då blef det ingen uthyrning af, utan telegrafverket har inrymt sig själf ej endast i öfre våningen, utan äfven i en stor del af den nedre. Utrymmet är naturligtvis så mycket öfverflödigare, som det från början hette, att den öfre våningen var fullt tillräcklig för telegraf- och telefonstationernas behof för lång tid framåt. På grund af det myckna utrymmet har man nu gått så spatiöst till väga, att man inredt badrum för tjänstemännen.

Landtmäterikontoret i Karlstad är däremot för trångt. Vid vårt besök där funno vi, att utan underhandling om, huruvida det funnes några lokaler att disponera för landtmäterikontoret i telegrafverkets hus, som ligger vid samma torg som landsstatshuset, man gjort upp kostnadsförslag för en byggnad för landtmäterikontoret för 35,000 kronor å landsstatshustomten.

I Karlstad håller också för postverket nu på att uppföras en lokal, som skall förhyras.

Jag anser, att, om landshöfdingen eller landshöfdingeämbetet hade fått yttra sig om alla dessa förhållanden, landshöfdingen eller landshöfdingeämbetet mycket väl skulle kunnat föreslå en fullt tillfredsställande, men dock för staten billigare plan för alla dessa lokalers ordnande och utnyttjande.

Det är en annan plats, där vi i fjol talade om att bygga, nämligen Kristianstad. Därifrån tror jag vi hafva det bästa exemplet på, huru viktigt det är, att en fråga blir på ort och ställe, af personer, som där äro fullt hemmastadda, utredd, innan man talar om att bygga. I Kristianstad har telegrafverket köpt riksbankens hus. Riksbanken skall ha nytt. Postverket, som hitintills hyrt, vill gärna hafva egen lokal, på grund af att det är för trångt, såsom det nu är. Hofrätten öfver Skåne och

*Om större
planmässig-
het i statens
byggnads-
verksamhet.*

(Forts.)

*Om större
planmässig-
het i statens
byggnads-
verksamhet.
(Forts.)*

Blekinge, som är inrymd i samma hus som en del af Vendes artilleriregemente, klagar mycket öfver sina trånga lokaler. Och landtmäterikontoret tror jag äfven där får lof att hafva en utvidgad lokal. Där hafva vi således institutioner, som lyda under både andra hufvudtiteln, sjätte hufvudtiteln och nionde hufvudtiteln, samt riksbanken, som lyder direkt under Riksdagen. Så kommer därtill äfven fjärde hufvudtiteln, ty det finnes ett helt stort kvarter, som ligger bredvid stadens förnämsta torg, i hvilket kvarter det nu ej finnes andra hus än några af tygverkstäderna för artilleriet. Jag anser, att området där skulle kunna komma till pass för något statens ändamål, antingen genom ett utbyte af mark, eller genom att platsen användes direkt för några statens nya byggnader. Men i fjol, när fråga var om uppförande af en byggnad för postverket, föreslogs den på residenstomten, ehuru Kristianstads stad är mycket ifrig att få hafva denna plats öppen för en skolas skull.

Jag har sagt detta blott för att visa, huru viktigt det är, att byggnadsfrågor blifva utredda af en myndighet, som på orten är väl förfaren såväl beträffande tomtförhållanden som beträffande hvad som kan behövas för statens räkning.

Twist om hyresbelopp, som revisorerna talat om, var kanske orätt att säga. Ty efter hvad vi hörde af herr von Friesen, var det ingen twist. Men riksbanken hade sagt upp sina hyresgäster i tanke att höja hyran. Jag tycker icke, att det skulle vara af så stor vikt, att hyran höjes statens institutioner emellan, ty det är ju statens kassa i båda fallen. Men detta är nog en följd af det myckna talet om affärsmässig drift. Hvar och en vill hafva ett så vackert bokslut som möjligt, och då försöker man taga litet af hvarandra. Men om man läser generalpoststyrelsens svar angående riksbankens uppsägning för höjande af postverkets hyra, finner man, att det var fråga om, att de hyrda lokalerna voro för trånga, och att posten hade sina funderingar på att flytta. Jag undrar, om det är så lämpligt, att, om vi nu hafva byggt gemensamt för postverket, telegrafverket och riksbanken, men en af institutionerna tycker, att han har litet trångt, han lämnar den gemensamma byggnaden och den lokal han begagnat blir tom och kanske icke kan användas på annat sätt. Jag tror, att sparsamhetshänsyn och försiktighet bjuda, att man försöker jämka ihop sådant, och det anser jag också skulle kunna gå, om en civil myndighet finge till sig hänskjutet att afgifva yttrande om sådana frågor som hyresbelopp och utrymmen, om det uppstår någon tvekan mellan olika myndigheter om sådana saker.

Herr talman! Som jag nyss sade, är det endast på grund af den stora vikt och betydelse, som jag anser denna fråga hafva för framtiden, som jag yttrat detta. Något särskildt yrkande har jag icke att framställa.

Herr Juhlin: Jag kan i det stora hela instämna med den ärade talaren på stockholmsbänken. Min erfarenhet är, att samarbetet i detta afseende, i fråga om byggande, mellan riksbanken och generalpoststyrelsen och mellan generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen är det allra bästa. Men det är icke säkert, att det under alla förhållanden är fördelaktigt, att dessa tre institutioner eller två af dem uppföra byggnader gemensamt. Ty hvad postverket beträffar, måste detta i ganska hög grad taga hänsyn till läget. Man kan icke lägga ett postkontor, åtminstone i en större stad, hvar som helst, utan man är skyldig att i första hand taga hänsyn till allmänhetens berättigade intressen, och det försöker också generalpoststyrelsen att göra.

*Om större
planmässig-
het i statens
byggnads-
verksamhet.*
(Forts.)

Hvad nu Karlstad beträffar, har jag visserligen icke varit med om de beslut, som generalpoststyrelsen fattade år 1907, men jag har varit med om att förhyra lokal i ett hus, som nu är under uppförande. Förhållandet var, att läget af det hus, som inköptes för telegrafverket, är sådant, att man måste gifva vederbörande i Karlstad, d. v. s. stadsfullmäktige och drätselkammaren, rätt, då de yrkade på, att postkontoret icke borde förläggas till den af telegrafverket inköpta tomten. För öfrigt vill jag upplysa, att generalpoststyrelsen icke bygger i Karlstad, utan förhyrt en lokal på tio år. Och hyran kan väl anses skälig, då utrymmet är tilltaget så, att det bör räcka under en lång följd af år.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kam-maren biföll, hvad utskottet i nu föredragna § hemställt.

§ 16.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande n:r 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt vaktmästaren vid arkivdepån i Visby C. J. Hallgren, biföll kam-maren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda memorial n:r 31, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Statsutskottet, som erhållit del af kamrarnas beslut i anledning af utskottets utlåtande n:r 8, angående regleringen af

utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, hade i nu föredragna memorial framställt de förslag, hvartill samma beslut befunnits föranleda.

*Ang. kamrar-
nas skiljak-
tiga beslut i
fråga om an-
slag till folk-
skoleväsendet.*

Punkten 1.

I punkten 26 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från 10,000,000 kronor till 10,650,000 kronor, eller med 650,000 kronor.

Vidare hade i en inom Andra kammaren af grefve *R. Hamilton* väckt motion föreslagits, att Riksdagen måtte

1:o) medgifva, att staten måtte bidraga till aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor med nittio procent i stället för nu sextiosex och två tredjedels procent af fastställda minimilöner samt bestrida utgifterna för ålderstillägg; samt

2:o) öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 2,600,000 kronor eller från det i statsverkspropositionen föreslagna beloppet 10,650,000 kronor till 13,250,000 kronor.

Utskottet hade i punkten 32 af sitt förevarande utlåtande hemställt,

a) att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, höja förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från 10,000,000 kronor till 10,650,000 kronor, eller med 650,000 kronor; och

b) att grefve Hamiltons ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

I en vid punkten fogad reservation hade herr *J. T. Larsson m. fl.* hemställt,

a) att Riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, höja förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från 10,000,000 kronor till 10,650,000 kronor, eller med 650,000 kronor; och

b) att Riksdagen, med bifall till grefve Hamiltons ifrågavarande motion, måtte besluta en ytterligare höjning i samma anslag med 2,600,000 kronor.

Första kammaren hade bifallit utskottets hemställan, hvar emot Andra kammaren bifallit mom. a), men med afslag å mom. b) af denna hemställan bifallit det yrkande, som innefattades i mom. b) af ofvanberörda reservation.

Då gemensam omröstning beträffande de olika beslut, som i denna fråga af kamrarne fattats, syntes utskottet icke kunna äga rum, hade frågan om höjning af förevarande anslag med 2,600,000 kronor utöfver det af Kungl. Maj:t i sådant hänseende föreslagna beloppet 650,000 kronor, enligt utskottets mening, för

denna riksdag förfallit, hvilket utskottet i föreliggande punkt för Riksdagen anmält.

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till folkskoleväsendet.

Herr Larsson, Jacob: Användandet af det för vår författning säregna gemensamma voteringsinstitutet är ju en mycket omtvistad fråga, och det kan ju icke förnekas, att det mången gång kan finnas ytterligt svårt att afgöra, huruvida en fråga bör definitivt afgöras genom gemensam votering eller icke, då kamrarne stannat i skiljaktiga beslut. Beträffande den fråga, som det nu här särskildt gäller, har jag icke kunnat finna mig öfvertygad om, att utskottets majoritets uppfattning är den riktiga, eller att frågan med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut skulle för denna riksdag hafva förfallit.

(Forts.)

Det gäller, som herrarna veta, en inom Andra kammaren väckt motion, däri föreslagits: »att Riksdagen måtte 1:o) medgifva, att staten må bidraga till aflöning åt lärare vid folkskolor och småskolor med nittio procent i stället för nu sextiosex och två tredjedels procent af fastställda minimilöner samt bestrida utgifterna för ålderstillägg; samt 2:o) öka det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor med 2,600,000 kronor eller från det i statsverkspropositionen föreslagna beloppet 10,650,000 kronor till 13,250,000 kronor».

Det gäller här frågan om formen för detta ärendes afgörande, och det kan väl då icke vara ur vägen att fråga sig: på hvilket sätt infördes det nuvarande förhållandet? Statens bidrag till folkskollärarnes löner utgår för närvarande med två tredjedelar af lönebeloppet och har så gjort från och med år 1876, detta i följd af ett beslut, fattadt vid 1875 års riksdag. Om man lägger frågans behandling vid 1875 års riksdag vid sidan af behandlingen af det nu förevarande ärendet, kommer man icke ifrån, att förhållandena på alla punkter erbjuda så stor likhet, att man nästan kan säga, att de äro sammanfallande.

Vid 1875 års riksdag hade statsutskottet att vid behandlingen af riksstatens åttonde hufvudtitel och i sammanhang med förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor behandla en inom Andra kammaren väckt motion, att det anslag, som då utgick i kontant lön från staten till lärare och lärarinnor i folkskolor, måtte från hälften till två tredjedelar förhöjas och under förut stadgade villkor utgå. Utskottet afstyrkte motionen, men reservationsvis framfördes hemställan om ett bifall till densamma. Kamrarne stannade i olika beslut. Första kammaren godkände statsutskottets hemställan och afslog således motionen. Andra kammaren beslöt med bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen: »att till aflöning af hvarje examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön, beräknad efter stadgade grunder, åtnjuter utom

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till folkskoleväsendet. husrum, vedbrand och kofoder minst 500 kronor, samt meddelar undervisning i skolan minst åtta månader af året, skoldistriktet må äga att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag motsvarande hälften af den lön läraren eller lärarinnan förutom husrum, vedbrand och kofoder åtnjuter, hvilket bidrag dock icke må

(Forts.)

öfverstiga 400 kronor; och att anslaget till 'lönestillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor må med 373,200 kronor förhöjas'.» Med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut aflät statsutskottet memorial nr 45, i hvars tredje punkt utskottet framlade förslag till gemensam voteringsproposition. Voteringspropositionen godkändes utan meningsskiljaktighet inom båda kamrarna och ärendet afgjordes genom gemensam omröstning, därvid Andra kammarens mening segrade.

Nu föreslås, att statens bidrag skall höjas från två tredjedelar till nio tiondelar. Utskottet har afstyrkt motionen. Första kammaren har bifallit utskottets hemställan. Andra kammaren har bifallit motionen. Saken är alldeles fullkomligt lika med den, som förelåg vid 1875 års riksdag.

Då nu förhållandet mellan statens bidrag och kommunernas bidrag till lönerna fastställts genom gemensam votering, är det väl högst egendomligt, att icke en ändring i det nuvarande förhållandet bör kunna åvägbringas i fullt samma ordning, som det nuvarande förhållandet etablerades. Nu vet jag, att man kommer att invända mot mig, att den praxis, som följts i fråga om användandet af gemensamma voteringar och som följdes äfven vid 1875 års riksdag, har under senare tider blifvit af Riksdagen frånträdd; likartade frågor hafva under senare tider icke afgjorts genom gemensam votering. Ja, det är alldeles riktigt, men jag tillåter mig i alla fall vädja till herrarne, om man verkligen med fullt fog kan påstå, att här föreligger någon *Riksdagens* praxis. Den praxis, som under senare tider tillämpats, har varit *Första kammarens* praxis, men en *Första kammarens* praxis, som regelbundet rönt motstånd från *Andra kammaren*.

Nu hafva under en senare tid sådana frågor som denna förberedelsevis behandlats icke af statsutskottet, utan af sammansatt stats- och lagutskott, och det är ju möjligt, att *Första kammaren* kunnat finna en formellt försvarlig grund för sin vägran att medgifva gemensam votering i den omständigheten, att ett ärende behandlats af sammansatt stats- och lagutskott. En sådan formell grund föreligger emellertid icke i år. Detta ärende är icke behandladt af sammansatt stats- och lagutskott, utan af statsutskottet. Nu är det ju för öfrigt tydligt, att ett ärendes natur icke förändras af den ordning, hvori ärendet blir förberedelsevis behandladt.

Men är detta en lagfråga? Ja, säger man, genom ett riksdagsbeslut i denna fråga gör man en ändring i en gällande be-

stämmelse i en författning, som rör folkskoleväsendet. Hvilken författning är detta? Jo, det är en kungörelse. Med anledning af Riksdagens beslut år 1875 utfärdades en kungörelse, som innehöll, att statsbidraget till skoldistriktet skulle utgå i öfverensstämmelse med Riksdagens efter gemensam votering fattade beslut. Sedermera har Kungl. Maj:t med anledning af Riksdagens bifall till framkomna förslag om ändringar utfärdat ytterligare en ny kungörelse. Men hvad är väl denna kungörelse annat än den verkställande maktens verkställighetsåtgärd? Jag kan icke fatta den såsom något annat. Det gäller icke här någon lag, som det ankommer på Kungl. Maj:t och Riksdagen att besluta. Det gäller icke några grunder för aflöning, antagna af Kungl. Maj:t och Riksdagen, utan det gäller en statsutgift och, jag menar, ingenting annat.

*Ang. kammar-
nas skiljak-
liga beslut i
fråga om an-
slag till folk-
skoleväsendet.*
(Forts.)

I öfverensstämmelse med denna min uppfattning har jag inom utskottet uttalat den afvikande mening, att denna fråga borde genom gemensam votering afgöras. Det kan också sättas ifråga, huruvida icke ett sammanjämningsförsök bort i detta fall företagas. Äfven den frågan var uppe i utskottet och rönte icke så liten anslutning.

Jag kan icke nu yrka bifall till reservationen, då kammaren ju icke kan här i första hand antaga en voteringsproposition, som icke blifvit af utskottet framlagd, utan jag kommer, herr talman, att inskränka mig till att yrka, att ärendet måtte till utskottet återförvisas. Jag är naturligtvis alldeles öfvertygad om, att detta mitt yrkande kommer att af kammaren afslås. Ty frågan är väl i alla fall — jag tror, att jag kan våga påstå det — närmast en maktfråga: Första kammaren *vill* icke låta detta ärende gå till gemensam votering; och det har nog varit denna synpunkt, som varit närmaste anledningen till den Första kammarens praxis, som under senare tider följts. Kammaren kommer naturligtvis att i dag följa sin praxis. Men jag kan likväl icke underlåta att fästa uppmärksamheten på, att ett följande af denna praxis möjligen kan visa sig komma att medföra vissa vådor. Det ligger ju icke utanför möjlighetens område, att man äfven inom Andra kammaren kan börja tillämpa någon motsvarande praxis, då det gäller en fråga, som ligger denna kammare om hjärtat.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka återremiss.

Herr vice talmannen: Den föregående talaren har ett alltför klart förstånd, för att icke han skulle, såsom han gjorde, i sitt yttrande låta märka — fast han icke uttryckligen sade det — att också han anser denna fråga tvifvelaktig. Detta finner han nog vara alldeles odisputabelt. Han hade alldeles rätt i, att år 1875 ett ärende förelåg af lika natur som detta, och att då gemensam votering anställdes. Han hade också alldeles rätt, då

han framhöll, att därefter en annan praxis gjort sig gällande inom Riksdagen. Men han hade icke rätt, då han sade, att denna praxis varit uteslutande en *Första* kammarens praxis.

Om man nu tänker på, hur pass svårt det kan vara — som jag gärna vill medgifva — att afgöra i särskilda fall, om gemensam votering skall anställas eller icke, så får man väl också medgifva, att Riksdagens praxis härvid får lämna handledning. Därför skall jag nu i allra största korthet angifva, huru denna och liknande frågor, principiellt alldeles lika frågor, behandlats under årens lopp.

År 1875 anställdes gemensam votering. Då gällde det folkskolläraernes aflöning, d. v. s., då gällde det att fastslå proportionen mellan kommunernas och statens bidrag till folkskolläraernes aflöning. År 1886 fattades ett motsvarande beslut rörande småskollärarynnor och biträdande lärare. Äfven då anställdes gemensam votering. Men den förre talaren gjorde, tror jag, en för hastig slutledning, då han sade, att, då den här ifrågakarande bestämmelsen införts genom gemensam votering, den också kan och äfven bör kunna genom gemensam votering förändras. Jag tror, att man i motsats därtill kan säga, att, om den förra talaren har rätt i sin uppgift, att bestämmelsen vid af honom uppgifvet tillfälle första gången fastställdes, densamma genom att införas i af Riksdag och Kungl. Maj:t beslutad stadga erhållit annan karaktär än vanlig anslagsbestämmelse. Härmed må nu vara huru som helst; säkert är, att den nämnda stadgan är och allt bestämdare af Riksdagen fastslagits såsom hafvande kommunal-lags natur. Härpå hänger, om ändring i den ej kan ske medelst gemensam votering. Det är detta, som gifvit sig uttryck i Riksdagens senare praxis, hvartill jag nu återvänder.

Jag fortsätter historiken. Efter år 1886 har konsekvent gemensam votering vägrats, och dock har denna fråga förekommit så många gånger som åren 1891, 1892, 1893, 1896, 1898, 1899 och 1906. Huru har man då gått till väga? Jo, det föreligger här en trefaldig praxis från utskottets och Riksdagens sida. Dels har man försökt ett par gånger att göra sammanjämkning och sammanjämkningen har någon gång också godkänts af kamrarna. Detta var den ena formen. Den andra formen har varit, att man ett par gånger har från utskottets sida framställt vote-ringsproposition och denna har afslagits. Den tredje proceduren har varit, att utskottet sagt ungefär detsamma som utskottets majoritet nu, eller att, då denna fråga icke är af den beskaffenhet, att den bör genom gemensam votering afgöras, utskottet får förklara, att frågan får anses hafva för denna riksdag förfallit. Detta har skett ett par gånger, och jag vill särskildt nu till den föregående talarens uppmärksamhet påpeka, att detta godkänts af *båda kamrarna* och att det således icke är ensamt en Första-kammarpraxis, utan denna praxis är af Riksdagen fastslagen.

För att nu, då denna fråga naturligtvis framdeles många gånger kommer upp igen, få till protokollet fastslagna några detaljer, vill jag nämna, att vid 1891 års riksdag föreslog utskottet en sammanjämkning, hvilken dock blef afslagen. Då förklarade utskottet, att gemensam votering icke kunde äga rum, och detta godkändes af båda kamrarna. År 1892 föreslog utskottet gemensam votering, men Första kammaren afslog voteringspropositionen. År 1893 blef förloppet detsamma som 1892. År 1896 förklarade utskottet, att votering icke kunde ske, och detta godkändes af båda kamrarna. År 1898 gick man till väga på samma sätt som 1893. År 1899 ha vi ett särskildt, för ögonblicket mycket intressant fall, ty då förelåg precis samma fråga som denna i anledning af grefve Hamiltons motion. Det var nämligen då fråga om att staten skulle öfvertaga hela ålderstillägget, i likhet med hvad som nu föreslås i berörda motion. Då sade utskottet, att utskottet ansåg votering icke kunna ske, och detta godkändes af båda kamrarna. Båda kamrarna ha sålunda enhälligt godkänt den mening, som utskottsmajoriteten nu uttalat, och detta skedde år 1899. Det är sista gången, som frågan har på det sättet förelegat, ty år 1906 var det sammanjämkning, som godkändes af båda kamrarna.

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till folkskoleväsendet.

(Forts.)

Alltså påstår jag, att Riksdagen har under senare tjugo åren så klart och så bestämdt som möjligt förklarat, att gemensam votering icke kan få äga rum, och är detta icke blott Första kammarens konsekvent uttalade mening, utan den är upprepade gånger godkänd af båda kamrarna. Det är denna samma uppfattning, som utskottets majoritet nu har häfdat, och till grund för den ligger den åskådning, att då uti en författning proportionen emellan kommunens och statens bidrag är fastställd, kunna icke denna författnings bestämmelser förändras genom en gemensam votering. Men det är just detta, som grefve Hamilton föreslagit.

Jag ber att få yrka godkännande af utskottets memorial.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande af utskottets yttrande samt vidare därpå, att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 3.

Utskottets hemställen bifölls.

Om rätt för statsråd att under sin tjänstetid vara mantals-skrifven å den ort, där han vid utnämningen var bosatt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda betänkande nr 11, i anledning af väckt motion om förslag till ändrad lydelse af 3 § 6 mom. i förordning angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894.

Uti en inom Första kammaren väckt motion, nr 11, hade herr Nyström föreslagit, att Riksdagen för sin del måtte besluta, att 3 § 6 mom. af kungl. förordningen angående mantalsskrifningen den 6 augusti 1894 skulle erhålla följande lydelse:

6 mom. Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, eller såsom af Kungl. Maj:t utsedd ledamot af kommitté eller kommission eller såsom till departement inkallad sakkunnig, å annan ort sig uppehåller, må ej af sådan anledning där mantals-skrifvas; statsråd må vara mantalsskrifven i den ort, där han var bosatt, då han utnämndes till statsråd.

Utskottet hade i förevarande betänkande på anförda grunder hemställt,

1) att det i herr Nyströms förevarande motion, I: 11, framställda förslag i dess förra del icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda;

2) att Riksdagen i anledning af samma förslag i dess senare del måtte för sin del besluta, att i 3 § af förordningen angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894 i stället för nuvarande 6 och 7 moment införa 6, 7 och 8 moment af följande lydelse:

Nuvarande lydelse:

6 mom.

Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehåller, må ej af sådan anledning där mantals-skrifvas.

Enahanda stadgande gäller i afseende å den, som intagits å sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt utom hemorten.

Utskottets förslag:

6 mom.

Ledamot af statsrådet, som afflyttar från den ort, hvarest han vid utnämningen var bosatt, äger utan hinder häraf fortfarande vara där mantalsskrifven.

7 mom.

Den, som intagits å sjukvårdsinrättning eller förbättrings- eller uppfostringsanstalt å annan ort, må ej af sådan anledning där mantalsskrifvas.

7 mom.

8 mom.

Den, som undergår frihetsstraff eller tvångsarbete, mantalskrifves inom det distrikt, i hvars mantalslängd han senast varit uppförd, såvida icke under straff- eller tvångsarbetstiden sådana förhållanden inträffat, att han på grund däraf bort, därest han vistats på fri fot, annorstädes mantalskrifvas. Är fånge i enlighet med särskild lag villkorligt frigifven, skall under tiden i fråga om mantalsskrifning så anses, som vore han fortfarande intagen i straffanstalten.

Om rätt för statsråd att under sin tjänstetid vara mantalskrifven å den ort, där han vid utnämningen var bosatt.
(Forts.)

Herr Nyström: Utskottet har tillstyrkt det andra momentet i min motion samt kraftigt betonat, att mitt resonemang till stöd för första momentet är fullt riktigt, och jag bör sålunda vara utskottet tacksam för denna dess välvilja. Jag är det äfven och skall icke tillåta mig yrka något annat än bifall till hvad utskottet föreslagit. Men jag kan icke underlåta att något litet granska utskottets sätt att resonera i fråga om den första punkten af min motion.

Denna punkt innehåller, att likasom det för närvarande är stadgadt, att den person, som i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, ej vistas, där han är mantalsskrifven, skall få behålla sin mantalsskrifningsort, så skulle också en person, som på grund af uppdrag, lämnadt af Kungl. Maj:t — under vissa inskränningar, nämligen såsom ledamot af kommitté, kommission eller i egenskap af utaf departement inkallad sakkunnig — uppehåller sig på annan ort, få åtnjuta samma rätt. Utskottet säger nu, att det är alldeles onödigt att därom stipulera, ty det står redan i mantalsskrifningsförordningen, att den, som för tillfälligt uppdrag vistas å annan ort, ändå skall mantalsskrifvas där han är bosatt, och alla sådana af Kungl. Maj:t gifna uppdrag att sitta uti kommittéer, kommissioner o. s. v. äro tillfälliga. Nu har jag emellertid i motiveringen påpekat det förhållande, som herrarna väl känna, att en person, som på grund af sådant af Kungl. Maj:t meddeladt tillfälligt uppdrag icke vistades i sin hemort, blifvit, så att säga, med våld mantalsskrifven på annan ort. Sålunda synes den förutsättning, som ligger till grund för utskottets afstyrkande, icke hålla streck. Det som nu mest förvånar mig i utskottets resonemang är, att utskottet emot mitt förslag citerar stadgandet i mantalsskrifningsförordningen, att en hvar skall mantalsskrifvas, där han är bosatt. Det som är förvånande uti att man sätter denna bestämmelse mot mitt förslag är det, att utskottet, trots den juridiska och praktiska skarp-sinnighet, hvaröfver det förfogar, icke kommit underfund med, att det är just *denna regel* jag vill ha ändrad. Jag vill ha fastslaget, att några, visserligen undantagsvis, skulle hafva rätt att mantalsskrifvas, där de *icke* vore bosatta. Denna bestämmelse är

Om rätt för statsråd att under sin tjänstetid vara mantalsskrifven å den ort, där han vid utnämningen var bosatt.

icke ny, utan den finnes förut; den finnes, som jag nyss nämnde, för de personer, som af Riksdagen fått något uppdrag. Man kan emellertid ana, huru det gått till, att utskottet gjort denna besynnerliga vändning, som jag nyss nämnde. Man kan misstänka det, då man läser hvad utskottet säger på sid. 5, där utskottet påstår, att detta undantag för personer, som erhållit uppdrag af Riksdagen, icke gäller i annat fall, än att de fortfarande måste anses bosatta, där de äro mantalsskrifna. Det står nämligen: »För att någon med stöd af detta moment skall kunna mantalsskrifvas i den ort, utom hvilken han för tillfälliga uppdrag eller uppdrag af Riksdagen uppehåller sig, kräfvdes sålunda alltid, att han kan anses vara i berörda ort fortfarande bosatt». Jag förmodar nämligen, att utskottet fått detta meddelande från någon, som ansetts sakkunnig, men *uppgiften är icke riktig*. Det är nämligen så, att en person, som fått ett dylikt uppdrag af Riksdagen, alldeles icke behöfver vara bosatt i sin ort för att få vara mantalsskrifven där. Jag ber att få nämna ett par exempel. Jag har hört af en sakkunnig person, medlem af utskottet, att detta undantag rent af från början tillkommit för att skaffa en gammal fullmäktig i riksgäldskontoret riksdagsmansvalbarhet i sin hemort, ehuru han fullständigt lämnat denna och bosatt sig här i Stockholm med allt sitt. Men jag skall taga ett annat exempel. Om en person af Riksdagen valts till justitieombudsman, men förut varit bosatt utom Stockholm samt efter valet naturligtvis flyttat hit och fullständigt afklippt alla förbindelser med sin gamla hemort, så har han dock rätt att vara mantalsskrifven där. Det är icke några teorier jag här lämnar, utan det är verkligheter, inhämtade af en person i denna kammare, med hvilken just detta inträffat, och hvilken alltså, ehuru han icke bodde där han förut haft sitt hemvist, dock fått vara mantalsskrifven därstädes. Sålunda är det icke så, som utskottet säger, att en af Riksdagen utsedd förtroendemän, för att få vara mantalsskrifven, där han förut varit det, alltid måste hafva sådana förbindelser med sin förra ort, att han måste anses där vara bosatt.

(Forts.)

Nu har jag icke föreslagit annat eller mera, än att samma medgifvande måtte göras åt personer, åt hvilka Kungl. Maj:t gifvit visst tillfälligt uppdrag. Men då säger utskottet, att en sådan person alltid skall ha några förbindelser med hemorten, för att detta skall kunna medgifvas, och i så fall behöfves ju icke någon lagändring. Hvad menar nu utskottet med förbindelser med hemorten? Om en person får ett uppdrag, som tvingar honom att stanna i Stockholm ett par års tid, måste det naturligtvis för honom ur ekonomisk synpunkt vara fördelaktigast att flytta till Stockholm med sin familj, med sina möbler o. s. v. Nej, säger utskottet — jag har fått den uppgiften af en utskottsledamot — han bör hafva någon förbindelse med sin gamla

hemort, han bör åtminstone hyra någon vindskammare där — då har han rätt att blifva där mantalsskrifven. Är det någon reson i ett sådant resonemang? Det finnes i denna kammare en person, som varit i detta predikament och som måst för att behålla sin hemortsrätt hyra en våning i en annan stad, en våning, som han ej haft någon användning för, men som behöfts för att trygga hans mantalsskrifningsrätt i hans hemstad. Det är denna orimlighet jag vill ha afskaffad.

Nu har emellertid utskottet genom att omarbete hela denna paragraf i förordningen gjort det omöjligt för mig att göra något yrkande, ty man kan ju icke här nu börja formulera eller hoppas på, att Riksdagen skall godkänna en formulering till ett stadgande, som skulle stickas in i en sålunda omarbetad paragraf. Jag är alltså nödd och tvungen att inskränka mig till att göra dessa randanmärkningar och ber, såsom jag nämnde i början af mitt anförande, att få sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan, ehuru jag icke i allo kan gilla utskottets resonemang.

Herr Ljungberg: Måhända hafva kammarledamöterna litet hvar efter den ärade motionärens yttrande fått den föreställningen, att utskottet skulle hafva gjort sig skyldigt till något förbiseende eller någon misstolkning af motionen, men så är visst icke förhållandet. Utskottet har gått just så långt, som motionen afsåg, men nu har motionären här för kammaren talat om hvad han i själfva verket menade.

Mantalsskrifningsförordningens grundläggande föreskrift angående hemortsrätten är, att man skall vara skrifven där man är bosatt. Uppehåller man sig under ett år på olika platser, äger man, om förutsättningarna äro för handen, att mantalsskrifva sig på den af dessa platser, som man önskar. Sedermera har i ett särskildt moment, mom. 6, hvarom här är fråga, gjorts en viss utveckling af de särskilda förhållanden, som kunna inträffa, nämligen om jag erhåller ett uppdrag af tillfällig natur. Erhåller jag ett sådant uppdrag, hvarunder innefattas alla af Riksdagen lämnade uppdrag, och jag uppehåller mig för uppdragets utförande å annan ort, bör jag ej af sådan anledning där mantalsskrifvas. Nu är att märka, att motionären alldeles förbiser just de orden: *af sådan anledning*. Men de orden hafva i momentet den innebörd, att om mantalsskrifningsförordningens allmänna bestämmelser äro på mig tillämpliga, skall jag trots det tillfälliga uppdraget skrifvas, där jag vistas för detsamma fullgörande. Motionären har i förra delen af sin motion icke yrkat något annat eller mera, än att likställt med tillfälligt uppdrag skulle anses ledamotskap af kommitté eller kommission eller att vara såsom sakkunnig inkallad, det vill med andra ord säga, att motionären velat få fastslaget, att dylika af Konungen meddelade

Om rätt för statsråd att under sin tjänstetid vara mantalsskrifven å den ort, där han vid utnämningen var bosatt.

(Forts.)

Om rätt för statsråd att under sin tjänstetid vara mantalsskrifven å den ort, där han vid utnämningen var bosatt.
(Forts.)

uppdrag skola anses vara af tillfällig beskaffenhet. Detta har utskottet enhälligt ansett vara innebörden af dylika uppdrag; och i det utslag af kammarrätten, som motionären åberopat såsom exempel, förekommer icke något, som strider mot denna uppfattning hos kammarrätten såsom högsta instans i sådana mål, nämligen att sådana uppdrag äro af tillfällig natur. Det förelåg således för utskottet icke någon anledning att omarbete detta moment genom att göra det tillägg motionären afsåg, då utskottet kunde på goda skäl fastslå, att de afsedda uppdragen äro af tillfällig beskaffenhet.

Nu säger motionären, att det vore ju orimligt, om en person, som kommer att vistas ett par år i hufvudstaden och fullständigt sliter af rötterna till sitt förutvarande hemvist, skulle blifva tvungen att här mantalsskrifva sig och därigenom gå förlustig valbarheten i sin hemort. Det är denna konstitutionella innebörd, som nu framhålles alldeles särskildt. Ja, därom kunna ju meningarna vara ganska delade, och det kunna de ju naturligtvis äfven vara i afseende å riktigheten af den synpunkt, som ligger till grund för det åberopade kammarrättsutslaget. Ty om jag skulle för min personliga del våga hysa en uppfattning om hvad som borde menas med att ha en viss förbindelse med hemorten för att få vara mantalsskrifven där, synes det mig, som om den, som innehar fullmakt å tjänst i en viss ort, borde hafva rätt att där mantalsskrifva sig, äfven om han en längre tid för uppdrags fullgörande vistas här i hufvudstaden. Vidare förefaller det mig, som om den, som äger fastighet i sin gamla hemort eller där idkar någon näring, också borde i angifna fall äga att där blifva skrifven.

Det är en betydlig skillnad emellan hvad med motionen afses, såsom den är skrifven i dess första del, och hvad motionären afsett i dess andra, beträffande statsråden. Åt statsråd har han velat bereda en dylik fördel att, i trots af att de aflyttat till hufvudstaden, ändock få vara skrifna, där de vid utnämningen voro bosatta. Såsom motionären i dag muntligen framhållit sin uppfattning, menade han med den första delen lika mycket som med den sista. Sålunda, om ledamöter i civilkommissionen eller kommittéer eller andra institutioner, hvilka möjligen kunna under en ny regim blifva här i landet inrättade till ett större antal, fullständigt bosatt sig i hufvudstaden, därför att de erhållit sitt uppdrag på t. ex. fem års tid och de taga för gifvet, att uppdraget blir förnyadt på ytterligare fem år, skulle sådant oaktadt alla dessa — det kan blifva ganska många — få bibehålla sin valbarhet i förra hemorten. Men detta är väl ändå att på omvägar lossa på den grundlagfästade bestämmelsen om bostadsbandet och det uti en utsträckning, som vi för närvarande icke kunna fullt öfverskåda. Sålunda, äfven om motionen haft den innebörd, som motionären i dag velat gifva däråt

i dess förra del, vågar jag tro, att åtminstone majoriteten i utskottet icke skulle utaf särskildt det konstitutionella skäl, jag nyss angaf, gått med på densamma.

Med hvad jag nu haft äran yttra tror jag mig hafva klargjort den ställning, som utskottet intagit i denna fråga, hvilken det för öfrigt synnerligen sympatiskt behandlat, och då ej annat yrkande framställtts än på bifall till utskottets hemställan, ber jag att få förena mig uti detta yrkande.

Friherre Åkerhielm: Jag skulle icke hafva begärt ordet, om icke den siste talaren uttalat en mening, som jag icke tror vara riktig. Nu vill jag, innan jag yttrar mig vidare i frågan, bedja att få nämna, att jag icke deltagit i det måls behandling, som äsyftats af motionären, så att jag i det afseendet alltså står fullt oberörd.

Man har, såsom den siste talaren mycket riktigt yttrade och som äfven utskottet framhållit, lagt hufvudvikten i denna författning på att hvar och en skall skrivas, där han är bosatt. Detta är hufvudregeln, men sedan kommer det som ett komplement till denna grundregel: »Uppehåller sig någon under olika delar af året inom särskilda mantalsskrifningsdistrikt, betraktas han såsom bosatt i det distrikt, där han vistas under sådana förhållanden, att han med afseende å tjänst, verksamhet eller andra omständigheter bör anses därstädes hafva sitt egentliga hemvist». Således är det en gifven regel, att för att mantalsskrivas å en viss ort skall man antingen vara därstädes bosatt eller också skall man vistas i mantalsskrifningsdistriktet under sådana förhållanden, att man i afseende å tjänst, verksamhet eller andra omständigheter bör anses därstädes hafva sitt egentliga hemvist. Sedan komma, om jag så får säga, några negativa anvisningar i afseende å mantalsskrifning, såsom uti detta sjätte moment: »Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehåller, må ej af sådan anledning där mantalsskrivas». Detta betyder endast och allenast, att den, som i följd af tillfälligt uppdrag vistas å annan ort, ej skall af den anledningen där mantalsskrivas. Men för att bedöma, hvar en person, under sådana förhållanden som i det förevarande fallet äsyftas, skall mantalsskrivas, har man att gå till hufvudregeln: han kan ej få mantalsskrivas annorstädes, än där han antingen är bosatt eller också vistas under sådana förhållanden, att han där får anses hafva sitt egentliga hemvist. Men det är naturligtvis många omständigheter, som i senare fallet inverka på bedömandet af, hvar han bör anses ha sitt egentliga hemvist, och då inverkar visserligen den omständigheten, att en person har sin tjänst med fullmakt på ett ställe, högst väsentligt. Men för att denna omständighet skall vara afgörande, fordras det all-

Om rätt för statsråd att under sin tjänstetid vara mantalsskrifven å den ort, där han vid utnämningen var bosatt.

(Forts.)

Om rätt för deles nödvändigt, att han vistas någon tid af året på den orten. Sådan är författningen; jag lämnar därhän, om den i det afseendet är tillfredsställande. Jag tror således, att det gentemot den siste talaren kan sägas, att åtminstone på den grund han anförde kan kammarrätten icke anses hafva i detta mål dömt oriktigt.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll, hvad utskottet i föreliggande betänkande hemställt.

(Forts.)

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 22 och 23 innevarande mars bordlagda betänkan den:

nr 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild taxering af jordvärdet i landet, och

nr 13, i anledning af väckt motion om utsträckning i visst afseende af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes befogenhet att meddela förbud mot försäljning af brännvin,

biföll kammaren, hvad utskottet i dessa betänkan den hemställt.

*Ifrågasatt
frihet från
bevillnings-
avgift för
utlännings-
föredrag.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 22 och 23 i denna månad bordlagda betänkande, nr 14, i anledning af väckt motion om ändring i 4 § af förordningen den 23 oktober 1908, angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

I en inom Andra kammaren af herr *Branting* väckt motion, nr 121, hade hemställts, att Riksdagen måtte vidtaga den ändring i förordningen den 23 oktober 1908, angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, att ur § 4 mom. 1 a) ordet »föredrag» måtte utgå, hvarjämte som följd häraf mom. 10—13 torde böra erhålla den lydelse, som angåfves i bevillningsutskottets förslag i dess betänkande nr 17 år 1908.

Utskottet hade i förevarande betänkande på åberopade skäl hemställt, att herr *Brantings* förevarande motion, II: 121, om ändring i 4 § af förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *K. G. Karlsson, Lamm, Bromée* i Billsta, *Branting, Olofsson, Janson* i Bråten och *Kobb*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa,

att Riksdagen, i anledning af herr Brantings förevarande motion, II: 121, ville besluta, att 4 § 1 och 10 mom. i förordningen den 23 oktober 1908, angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, skulle från dag, som Kungl. Maj:t bestämde, erhålla följande ändrade lydelse, nämligen:

1 mom.: Utlänning, som här i riket gifver offentlig föreställning eller tillställning af hvad slag det vara må, vare sig mot inträdesavgift eller mot avgift, som eljest på ett eller annat sätt fordras, uppbäres eller mottages, skall, där ej sådant fall är för handen, som afses i 3 mom., härför utgöra särskild bevilningsavgift med fem procent af bruttoinkomsten.

Denna bevilningsavgift skall utgå:

a) vid konsert, opera- eller annan musikalisk, dramatisk eller litterär föreställning, cirkus- eller varietéföreställning, så ock vid annan med någon af de nu nämnda jämförlig föreställning äfvensom vid bal, maskerad eller annan dylik tillställning,

1) då bruttoinkomsten kan antagas komma att öfverstiga femhundra kronor, efter den verkliga bruttoinkomsten, dock alltid med minst tio kronor, samt

2) då bruttoinkomsten kan antagas icke komma att öfverstiga femhundra kronor, efter beräknad bruttoinkomst, med lägst tio och högst tjugufem kronor;

b) för anställande eller anordnande af karusell- eller annan konstakning, målskjutning, ringkastning eller kraftprof samt för förevisande af människor, djur, naturalier eller andra föremål eller af panorama, biografbilder, vaxkabinett, optiska eller mekaniska konststycken eller vid annan med de nu nämnda jämförlig tillställning, som icke är att hänföra under a), efter beräknad bruttoinkomst, med lägst fem och högst femtio kronor för hvarje dag, sådan föreställning eller förevisning äger rum.

10 mom.: Frihet från erläggande af bevilningsavgift enligt denna § åtnjutes:

a) för amatöriddrottsmän vid deltagande i idrottstävlingar; samt

b) då Kungl. Maj:t, till följd af särskilda omständigheter, för visst fall medgifvit befrielse från bevilningsavgift.

Herr Lamm: Då jag biträdt reservanternas mening i denna fråga, skall jag af den anledningen be att få yttra några ord.

Motionärens förslag går ut på en ändring af paragraf 4 i kungl. förordningen den 23 oktober 1908 angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter. Han hemställer nämligen, att den i paragraf 4 mom. 1 a) gjorda uppräknningen af olika föreställningar, för hvilka bevilningsavgift skall utgå, måtte ändras därhän, att ordet »föredrag» strykes, och att som följd häraf i mom. 10 och 13 måtte göras de ändringar, som denna förändring medför. Jag har sökt att, så godt jag kunnat,

*Ifrågasatt
frihet från
bevilnings-
avgift för
utlännings-
föredrag.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
frihet från
bevillnings-
afgift för
utlännings-
föredrag.*

(Forts.)

bilda mig en uppfattning i denna fråga, och för min del har jag funnit, att motionärens framställning har ett visst berättigande. När jag ser på denna frågas förhistoria, finner jag af den utredning, utskottet gjort, att i den tidigare förordningen af den 2 december 1892, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter, där artikeln D. hade till rubrik: »Bevillningsafgift af utlänningar för konserter och dramatiska eller andra föreställningar», föreskrefs, att utländsk man eller kvinna skulle hafva vederbörligt tillstånd för att för egen räkning få gifva konsert eller annan musikalisk tillställning, uppföra skådespel, förevisa konstridning, lindansning, mekaniska eller andra konster, kosmoramor, panoramor och andra optiska konststycken, vaxkabinett, samlingar af djur och naturalier m. m. Afgiften var helt obetydlig. Såvidt jag kan fatta syftet med denna förordning, hade den antagligen tillkommit mest ur ordningshänsyn, då den rörde mest lägre slag af konstutöfning. Den syftade mera på ordningens bibehållande, då den ju icke ur skattesynpunkt kunde vara särdeles inbringande. Sedan kommo andra synpunkter till. Riksdagen framställde i skrifvelse till Kungl. Maj:t år 1889 anhållan om »utarbetande af förslag till sådana ändrade bestämmelser, att afgiften komme att utgå med ett i förhållande till den inkomst, föreställningen gifvit, skäligt belopp». Och senare, då Kungl. Maj:ts i anledning där af framlagda förslag redan föranledt till beslut af och förnyad skrifvelse från Riksdagen, ha svenska musiker ifrån protektionistisk synpunkt gjort framställning om, att de i sitt yrke måtte skyddas mot utlänningar, särskildt mot tyska konkurrenser.

Det är således olika synpunkter, som här gjort sig gällande. Och det är alldeles klart, att när man skall ha en stadga, hvilken skall omfatta alla olika utöfvare af konst och lärda yrken, från de lägsta intill de högsta, det blir mycket svårt att afpassa den förordningen så, att den *dels* träffar rättvist, *dels* gör det möjligt att träffa *alla* utöfvare af konst eller på något sätt belägga resultatet af deras verksamhet med någon skatt. Det är klart, att det är alldeles omöjligt, att den skall kunna fylla båda dessa uppgifter. Jag tager mig friheten påpeka, att t. ex. enligt den nuvarande förordningen en utländsk konstnär, som inkallas här och till betydliga priser målar porträtt och på sådant sätt skaffar sig en ganska väsentlig inkomst, icke torde kunna falla under den ifrågavarande bestämmelsen. Icke heller torde en utländsk läkare, som inkallas hit för en konsultation mot ett ganska väsentligt honorar, träffas af den här bestämmelsen. Det är således svårt att göra en rättvis beskattning.

Det tog också lång tid, innan Riksdagen beslöt sig för att göra en förändring i förordningen. Först hade sakkunnige utarbetat ett förslag, som är dagtecknad den 11 januari 1890. I det förslaget hade de tagit in äfven ordet »föredrag» och moti-

verat detta på följande sätt: »I fråga om allmänt föredrag, som af utlänning hålles, hafva vi hyst någon tvekan, huruvida däraf härflytande inkomst borde drabbas af ifrågavarande afgift. Då emellertid erfarenheten visat, att föredrag, synnerligast när de haft till föremål politiska eller sociala spörsmål, varit talrikt besökta och för föreläsaren ganska inbringande, hafva vi trots allmänt föredrag böra inordnas under sådana föreställningar, för hvilka afgift skall utgöras, dock med undantag af föredrag, som äro att hänföra till andaktsöfning eller föreläsning vid läroanstalt». Emellertid föranledde icke detta sakkunniges utlåtande till något beslut, utan man tillkallade nya sakkunnige, som afgåfvö ett nytt förslag den 27 januari 1893. Och i detta betänkande hade de uteslutit »föredrag». Och om detta sade de, »att de, vid det förhållandet att Riksdagen ej ifrågasatt någon utsträckning af de särskilda slag af föreställningar, som dittills varit underkastade särskild bevilningsafgift, ansett »allmänna föredrag» fortfarande böra vara fritagna från afgift». Emellertid var det, som sagdt, sedan frågan ånyo blifvit aktuell och efter framställning af musiker, som frågan kom fram till 1908 års riksdag och då i den form, att äfven »föredrag» skulle inbegripas under bestämelsen. Andra kammaren i likhet med bevilningsutskottet strök föredrag, men vid gemensam votering segrade förslaget, hvilket blef den förordning, som nu är gällande. Det är nu mot denna förordning och dess olägenheter, som motionären opponerat, och han påpekar i motionen några särskilda fall, som han för sin del varit med om, där han funnit denna förordning vara otillfredsställande och osmaklig. Han påpekar, att såsom det nu blifvit, måste för ett vanligt föredrags hållande, trots den yttrandefrihet som finnes, vederbörande hos polisen utverka tillstånd därtill. Detta gör, att om en politiker kommer hit och vid ett allmänt möte håller ett sådant föredrag, måste han utverka polisens tillstånd därtill. Det väcker någon förvåning och förstämning hos utlänningar, som icke hört talas om något sådant hemma hos sig. Detta är så mycket beklagligare, som ju föredrags hållande af utländsk man eller kvinna här i landet och föredrag af svenskar och svenskor i utlandet befordra och förmedla det internationella kulturarbetet. Motionären påpekar också, utom ett par andra fall, det kända »fallet Stadium», då en här i landet boende föredragshållare fick betala en ganska väsentlig artistskatt för att han for omkring till nykterhetsföreningar och höll föreläsningar.

Jag glömde att säga, att principen om skatt på föredrag icke blifvit konsekvent genomförd, då såväl religiösa föredrag liksom äfven föredrag vid läroanstalt blifvit fritagna från sådan skatt.

För min del har jag naturligtvis icke haft någon speciell erfarenhet af denna förordning. Jag har tidigare varit med som

*Ifrågasatt
frihet från
bevilnings-
afgift för
utlännings
föredrag.*
(Forts.)

*Ifrågasatt
frihet från
bevillnings-
afgift för
utlännings-
föredrag.*

(Forts.)

styrelseledamot af »Nordisk förening», men det var, innan den här förordningen kom till. Vi anordnade föredrag af utländska föreläsare, enkannerligen danska, finska och norska samt äfven svensk-amerikanska. Vi ha haft sådana kända män som professor Harald Höföding, professor Vilhelm Andersen från Köpenhamn, numera aflidne läraren vid Askovs folkhögskola, Poul La Cour och L. Schröder från Norge, professorerna Grahn, Dietrichsen och Storm och från Amerika doktor Andréé från Augustana College m. fl. Jag kan tänka mig, att om på den tiden den här förordningen varit gällande, det skulle ha känts mycket osmakligt för vederbörande och för dem, som anordnat föreläsningarna, om man för sådana föreläsningars anordnande nödgats begära polisens tillstånd. Äfven skattesynpunkten skulle för anordnarne af sådana föreläsningar icke ha varit oväsentlig. Ty ehuru anordnarne ibland kunnat ha rätt stor bruttoinkomst, har vanligen resultatet för den, som inkallat vederbörande föreläsare, varit långt ifrån lysande, utan företaget gått med förlust. Äfven denna synpunkt är således icke oväsentlig.

Nu anför utskottet såsom hufvudskäl mot herr Brantings motion, att denna förordning är så ny — den har tillkommit blott för ett par år sedan — och att, i konsekvens med Riksdagens uppfattning om hvad god lagstiftningspraxis kräfver, man icke så kort tid därefter bör göra ändring i förordningen. För min del kan jag icke säga annat, än att då motionen föreligger, och densamma, såvidt jag förstår, synes vara väl motiverad, jag icke kunnat annat än ansluta mig till den uppfattning, som där uttalas och som, innan ärendet behandlades inom bevillningsutskottet in pleno, hade majoritet för sig å afdelningen.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hallin: Då jag inom bevillningsutskottet deltagit i detta ärendes förberedande behandling och därvid slutit mig till utskottsmajoritetens mening i denna fråga, skall jag be att i allra största korthet få utveckla de skäl, som därvid varit för mig bestämmande.

Jag vill först framhålla, att den skattetekniska synpunkten därvid för mig varit den tyngst vägande, alldenstund jag funnit, att det här varit en fullt klar och påtaglig konsekvens, som gjort, att dessa föredrag af utlänningar blifvit inrangerade bland de särskilda förmåner och rättigheter, som äro underkastade bevillningsafgift. Detta skedde vid 1908 års riksdag. Beslutet föregicks visserligen af en gemensam votering, men det visade sig vid denna gemensamma votering, att det fanns majoritet i bägge kamrarna för att införa denna bevillningsafgift. På lika goda skäl, som jag för min del finner, att denna bevillningsplikt blifvit införd, på lika svaga skäl anser jag det nu vara föreslaget,

att den skall borttagas. Och den föregående ärade talaren tycktes icke heller finna, att det är så särdeles starka skäl, som här föreligga, enär han i början af sitt anförande nämnde, att han fann ett visst berättigande i motionärens framställning. Jag kan icke heller för min del finna, att här framförts sådana skäl, att Riksdagen nu, så kort tid efter beslutets fattande, skulle gå med på att göra någon jämkning i denna fråga. Motionären har med ett par fall, som han här framfört, visat, att denna skatt kan vara ganska obekvä, hinderlig och mindre sympatisk. Men på hvilken skatt kan man icke sätta dessa epitet? För min del kan jag icke se annat än en orimlighet i att föredrag, som hållas af framstående utlänningar i ett aktuellt ämne — det må vara att hänföra till hvilket område som helst — icke skola vara underkastade denna bevillningsafgift lika väl som framstående konstutöfvare, såsom musiker, sångare m. m.

Lika lukrativa kunna bägge sakerna vara. Och hvad beträffar att den ena skulle vara mera uppbygglig och instruktiv, såsom det uppgifvits, kan jag icke heller finna annat, än att bägge dessa olika slag kunna vara åtminstone lika uppbyggliga och instruktiva. Således, att ställa föredragen på en plan och t. ex. konserter på en annan kan jag icke finna vara riktigt hvarken ur kulturell synpunkt eller, såsom man här äfven velat göra gällande, i skattetekniskt hänseende.

Nu ha reservanterna såsom hufvudskäl, kan jag tro, mot denna lagstiftning anført det, att i utlandet är det annorlunda. Utlänningarna äro mycket ledsna öfver vår författning, säga de, och jag kan förstå det. Det är icke roligt att betala skatt, det är, tror jag, en erfarenhet, som man i allmänhet gör. Men att därpå bygga ett motiv att taga bort den kan icke heller vara berättigadt. För öfrigt när man ser på framställningen om, huru det verkligen är i utlandet, kan jag för min del icke finna, att våra landsmän där äro i bättre ställning än hvad utlänningarna här för närvarande befinna sig. I Norge t. ex., där har, såsom reservanterna själfva medgifva, i en kommun upptagits en afgift, och hvad som förekommit i en kommun kan ju förekomma i andra. I Danmark upptages en särskild afgift, som går till kommunen. I Preussen till och med finnes det angifvet, att en del föredrag åtminstone kunna bli underkastade en kommunal afgift. Sålunda har denna framställning om den utländska lagstiftningen icke på mig inverkat så, att jag därför kunnat ändra min uppfattning. Jag har för öfrigt icke kunnat finna sådana skäl framförda här, att de berättiga till en ändring beträffande den af Riksdagen så nyligen införda bevillningsafgiften för föredrag af utlänningar. Och på de skäl, som utskottet anført, samt de skäl, jag haft äran här anförda, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

*Ifrågasatt
frihet från
bevillnings-
afgift för
utlännings-
föredrag.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
frihet från
bevillnings-
avgift för
utlännings-
föredrag.*

(Forts.)

Herr Ljungberg: Jag har i denna fråga inom utskottet yttrat mig i samma riktning, som reservationen innebär. Det öfvervägande flertalet af ledamöterna i 1908 års bevillningsutskott hade samma uppfattning, hvilken jag redan då omfattade. Den nuvarande, något annorlunda sammansatta utskottsmajoriteten har icke velat med anledning af motionen rubba på den år 1908 antagna bestämmelsen, och såsom anledning härtill har majoriteten anført hufvudsakligen två skäl. Det första skälet är det, »att det icke är med god lagstiftningspraxis öfverensstämmande, att redan två år efter författningens ikraftträdande, och innan man kan tillräckligt öfverskåda, huru den verkat i tillämpningen, börja jämka på dess bestämmelser». Ja, jag erkänner villigt, att detta skäl har ett visst fog för sig. Men då nu frågan i alla fall kommit under Riksdagens pröfning, och man i densamma har enahanda ståndpunkt, som man intog år 1908, har det, åtminstone hvad mig vidkommer, icke varit möjligt annat än att vidhålla samma uppfattning och således gå med på ett tillstyrkande af motionen. Det andra skälet är, att, om man stryker bort ordet »föredrag», paragrafen icke skulle fullt täcka allt hvad man i öfrigt vill beskatta. Ja, jag menar, att den faran är väl icke så synnerligen stor, om med föredrag, sådana som hufvudsakligen måste afses i paragrafen, menas sådana, som äro af mera tillfällig art, föredrag, som på begäran af enskilda eller sammanslutningar i landet hållas af framstående utläningar på kulturens olika områden. Det kan vara 1 eller 2 eller 3 föredrag, men de förekomma helt sporadiskt. Öfriga närstående tillställningar, som i momentet afses, grunda sig i regel på någon yrkesmässig utöfning af vederbörande föreställningsgifvare eller ha i hvarje fall bakom sig ett privatekonomiskt intresse. Att göra skillnad emellan dessa olika slag af tillställningar, om man stryker ordet »föredrag», synes mig icke böra vara någon svårighet för myndigheterna. Och icke skola herrarna tro, att man är fri från gränsfall, såsom författningen nu lyder. Det är nämligen så, att vissa föredrag redan nu äro fria från skatt, nämligen sådana föredrag, som äro att hänföra till andaktsöfning. Då kan inträffa — hvad som visst också inträffat — att andaktsöfningar, som bestå i föredrag af norska tungomålstalare eller af amerikanska mormonpredikanter, gå fria från skatt, men att föredrag, som hållas af en framstående religionsvetenskaplig forskare eller af tidens stormän på uppfinningarnas eller vetenskapens område, bli skattskyldiga. Det skulle ju kunna tänkas, att man velat beskatta föredrag, på det att man därigenom skulle kunna förekomma sådana föreläsningar, som vore af beskaffenhet att kunna åstadkomma någon mindre fördelaktig propaganda i socialt eller politiskt hänseende. Men om en utläning öfverskrider gränsen för hvad som därvid får eller bör förekomma, äger ju ordningsmakten ingripa mot honom likaväl som mot svensk man.

Och ur skattesynpunkt är ju denna fråga nästan betydelselös, vare sig man ser den från statens sida eller från den enskildes. Men då nu i kontinentens kulturländer icke förekomma några motsvarande skattebestämmelser, skola helt visst de framstående utlänningar, som här kunna komma att hålla föredrag, få en mindre gynnsam uppfattning om vårt folks uppfattning i förevarande afseende. Och mig synes det, som om denna föredragsbeskattning illa anstår det land, som fått åt sig öfverlämnadt det ärorika uppdraget att utse Nobelpristagare, d. v. s. söka upp mänsklighetens främste, hvilkas föredrag ofta kunde blifva till glädje och uppbyggelse för en större allmänhet. På dessa särskilda skäl har jag kommit att instämma i hemställan om bifall till motionen, och yrkar jag alltså bifall till reservationen.

*Ifrågasatt
frihet från
bevilnings-
avgift för
utlännings-
föredrag.
(Forts.)*

Herr Wester: Den föregående talaren började sitt anförande med att, då frågan behandlades i utskottet år 1908, flertalet af dess ledamöter voro för att ordet »föredrag» icke skulle intagas i författningen. Jag minnes icke, hvilka ledamöter som då behandlade frågan, men så mycket vet jag, att jag från den tiden icke ändrat åskådning i denna fråga. Första hufvudregeln för en skatteförordning är att den skall vara rättvis och jämlik, men det blir förordningen icke, om man befriar utlänningar, som här hålla föredrag, från att betala afgift, under det att svenska invånare skola betala skatt. Den föregående ärade talaren framhöll, att utskottet hade anfört två motiv. Det ena motivet skulle vara svårigheten att skilja föredrag och föreställning. Den svårigheten föreligger verkligen i många fall. Man kan tänka sig, att en föreställning skall hållas af t. ex. en trollkonstnär. Han annonserar den som föredrag och hvad som förevisas blir endast exempel — åskådningsmaterial — till hvad som förekommer i föredraget.

Det andra skälet, som talaren erinrade om, var, att det ej öfverensstämde med praxis att endast två år sedan en förordning blifvit antagen ändra densamma. Jag tror, att vi i förevarande fall kunna stå för det skälet. Det är icke lämpligt att oupphörligt ändra en skatteförordning och allraminst en förordning sådan som denna. Vi måste tänka oss, hvilket arbete, huru många riksdagsskrifvelser, utredningar och förslag, som ligga bakom förordningen. När förslaget slutligen lades fram, antogs det med majoritet i båda kamrarna, och särskildt här i kammaren var majoriteten öfverväldigande, 130 röster mot 9. Det är icke antagligt, att kammaren under två år ändrat sin uppfattning i denna fråga, så att den nu skulle vilja vara med om att borttaga skatten i hvad den gäller föredrag.

Man kan framställa den frågan: hvad har inträffat, eftersom motionären kommit med denna begäran om ändring? Såvidt jag vet, har intet annat inträffat än fallet Stadius. Af motionär-

*Ifrågasatt
frihet från
bevillnings-
avgift för
utlännings-
föredrag.
(Forts.)*

rens motivering framgår, att det torde vara det egentliga skälet för hans förslag om ändring. Men detta skäl har icke för mig verkat afgörande, så att jag skulle vilja vara med om en ändring. Om man jämför vår skatteförordning med den utländska i detta fall — som i allmänhet är af kommunal natur — finner man, att nästan öfverallt ställas utläningar och inläningar lika i denna fråga med undantag dock för Köpenhamn, där utläningar få skatta med 10 procent af inkomsten, under det att danskarne själfva endast betala 5 procent. Här vill man således gå motsatt väg och säga: svenskarne skola beskattas, men utläningarna äro skattefria.

Jag tror icke, att detta är lämpligt, och yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt de under öfverläggningen förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

*Om ändring
i bestämmel-
serna ang.
fyllnadspröf-
ning efter af-
lagd student-
examen.*

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 2, angående ifrågasatt ändring i gällande bestämmelser, rörande muntlig studentexamen och fyllnadspröfning till samma examen.

Uti en inom Första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion nr 77 hade herr *Hernlund* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i nådigt öfvervägande, i hvad mån ändring måtte kunna vidtagas i nu gällande bestämmelser angående muntlig studentexamen och fyllnadspröfning till samma examen, i den riktning som i motionen närmare angäfvos.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Första kammaren måtte för sin del besluta att med afslag å herr *Hernlunds* motion, i hvad den afsåge ändrade bestämmelser i fråga om afläggandet af muntlig studentexamen, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, i hvad mån ändring i motionens syfte måtte kunna vidtagas i nu gällande bestämmelser angående fyllnadspröfning efter aflagd studentexamen.

Herr *Hernlund*: Den motion, hvaröfver tillfälliga utskottet nr 2 afgifvit sitt nu föredragna utlåtande, äsyftade, såsom uti

ingressen till detta utlåtande anföres, att åstadkomma en förändring i nu gällande bestämmelser angående den muntliga studentexamen och fyllnadspröfningen till samma examen. Beträffande motionens förra del eller frågan om vissa förändringar i bestämmelserna rörande den *muntliga studentexamen* delar jag alldeles utskottets uppfattning, att någon framställning i detta ämne under nuvarande förhållanden icke lämpligen bör förekomma. Däremot anser jag mig böra nämna, att den af utskottet öfverst på sid. 4 omtalade cirkulärskrifvelsen af den 16 januari detta år från läroverksöfverstyrelsen till rektorerna vid de allmänna läroverken samt föreståndarna för de under öfverstyrelsens inseende ställda enskilda läroanstalter med studentexamensrätt icke hade kommit rektorsämbetena tillhanda inom den sista motionsdagen eller den 6 februari. Hade detta skett eller, såsom det ofta inträffar i fråga om öfverstyrelsens reformplaner, något slags blänkare därom på förhand visat sig inom pressen, hade jag naturligtvis icke besvärat vare sig kammaren eller dess tillfälliga utskott med någon framställning i nu förevarande ämne. Emellertid kan jag icke underlåta att uttala den mening, att hade en skrifvelse i ämnet afgått från Riksdagen till Kungl. Maj:t, hade tvifvelsutän en förändring tidigare kunnat ske till förmån för den studerande ungdomen, än nu antagligen kommer att bli fallet, sedan åtskilliga af de många vederbörande, hvilka skola yttra sig i denna fråga, enligt hvad jag sett i dagspressen, kommit till mycket stridiga resultat. Ur det kaos af uttalanden, som förekomma och ytterligare komma att se dagen, innan tiden för dessa utlåtandens afgifvande är till ända, torde det vara ganska svårt för öfverstyrelsen och Kungl. Maj:t att hitta på något verkligt tillfredsställande.

Hvad återigen beträffar motionens senare del, så är jag utskottet synnerligen tacksam, därför att utskottet så välvilligt upptagit den framställning, som jag gjort i fråga om förändring af bestämmelserna angående *fyllnadspröfning*. Såsom framgår af sid. 5 i motionen, åsyftar den af mig önskade förändringen att råda bot för det missförhållandet, att vederbörande examinator, ställd i valet mellan att underkänna examinanden och på detta sätt kanske förstöra dennes framtid eller att godkänna ett underhaltigt prof, lätt frestas att välja det senare alternativet. Jag har ex officio åhört åtskilliga sådana där fyllnadspröfningar, anordnade på det sätt, som läroverksstadgan föreskrifver, och de ha mer än en gång gjort på mig ett högst betänkligt intryck. Jag har funnit, att i åtskilliga fall det varit rent af omöjligt att kunna äfven med det mildaste bedömande approbera vederbörande. Och hvad blir då följden? Som jag icke med godt samvete kunnat godkänna examen, har följden blifvit, att man måste låta examinanden göra om pröfningen, ja, det har händt, att pröfningen måst göras om icke bara en gång, utan flera. På detta sätt få examinatorer och

Om ändring i bestämmelserna ang. fyllnadspröfning efter af-lagd studentexamen.

(Forts.)

*Om ändring
i bestämmel-
serna ang.
fyllnadspröf-
ning efter af-
lagd student-
examen.*

(Forts.)

rektorerna vidkännas ett icke ringa besvär och obehag, som ingalunda motväges af den högst obetydliga ersättning, som utgår till vederbörande för ifrågavarande pröfning. I stället kunde man ju underkänna och låta vederbörande söka att genom kunglig dispens få göra om profvet, hvilket författningsenligt icke medgifves. Detta tillvägagångssätt har dock sina betänkligheter. Jag har varit i tillfälle att se två kungliga beslut i frågan. Det ena innebar bifall, det andra afslag. Afslaget meddelades på våren förra året. En student, som behöfde högre betyg än han hade i matematik och fysik, för att komma in på skogsinstitutet, begärde att få göra om sin fyllnadspröfning. Men han fick afslag, och därmed torde väl hans bana varit stängd. Däremot har jag helt nyligen fått se, att en kvinnlig studerande, som aflagt studentexamen på latinlinjen, men behöfde fyllnadsbetyg i kemi, samt undergått fyllnadspröfning i detta ämne, men blifvit underkänd, sedermera fått tillstånd att göra om pröfningen, och nya elementarskolan har fått äran att verkställa det profvet. Det synes sålunda vara en viss oregelbundenhet i den praxis, som inom kungl. ecklesiastikdepartementet gör sig gällande med hänsyn till bifall eller afslag i fråga om dispens vid fyllnadspröfning.

Nu torde kanske någon säga, att dessa fyllnadspröfningar väl icke äro så många, att det är skäl att besvara. Andra kamraren och sedermera Kungl. Maj:t med en framställning i nu förevarande afseende. Men det är ett misstag, om man tror, att endast få fyllnadspröfningar förekomma. Jag har från ecklesiastikdepartementets statistiska afdelning fått vissa upplysningar i detta hänseende. Af dem framgår, att under den sista femårsperioden, 1906—1910, icke mindre än 1,100 personer anmält sig till sådan fyllnadspröfning; i medeltal blir detta sålunda 220 per år. Under den närmaste föregående femårsperioden, 1901—1905, då fyllnadspröfningen verkställdes i sammanhang med studentexamen — en fyllnadspröfning, som var mycket mera effektiv och sträng än nu är fallet — anmälde sig 982 till pröfningen. Huru gick det med dessa 982? Lyckades de eller icke? Det visade sig, att allenast 590 blefvo godkända, således icke mindre än 400 af omkring 1000 underkändes. Huru har det å andra sidan gått med de till fyllnadspröfning anmälda under perioden 1906—1910? Under det första året anmälde sig 151, men för det året saknar jag upplysning, huru många verkligen godkändes. Men följande året, 1907, voro de anmälda 179 och de godkända 142, år 1908 de anmälda 269 och de godkända 254, år 1909 de anmälda 251 och de godkända 241, år 1910 de anmälda 250 och de godkända 247. Jag frågar, om icke denna statistik visar, att hela den nuvarande fyllnadspröfningen befinner sig på ett sluttande plan i den riktning, att nästan alla, som pröfvas, blifva godkända.

Detta är något ytterst eftertänkligt med hänsyn därtill, att denna fyllnadspröfning ju fordras till kontroll på att vederbörande skola kunna följa med undervisningen vid universitet eller andra högskolor. Då läroverken icke böra få gå vidare på den väg, hvilken man nu synes ha slagit in på, nämligen att visa alltför stor mildhet gentemot dessa studerande till allt annat än fromma för såväl dem själfva som den vetenskapliga undervisningen, så anser jag synnerligen viktigt, att åtminstone en förändring åstadkommes i den riktningen, att den, som icke består i fyllnadspröfningen, kan underkännas, utan att man äfventyrar, att hans framtid blir förstörd. Han bör få läsa på mera och sedan få ånyo anmäla sig mot erläggande af ny afgift, hvilket alltid är vida billigare än att gå dispensvägen. Söker han hos Kungl. Maj:t, får han nämligen endast därför betala 20 kronor, om han får sin ansökan bifallen.

Jag ber, med anledning af vikten af att på detta område en förändring vidtages, få yrka bifall till utskottets förslag i den form det föreligger.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren, hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt; och skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 21 och 22 innevarande mars bordlagda memorial nr 13, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 3:o af bankoutskottets utlåtande nr 10 med förslag till vissa ändringar i reglementet för riksbanken.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 21 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 54, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för fördelningen af statens bidrag till vägunderhållet på landet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändring i bestämmelserna ang. fyllnadspröfning efter afslagd studentexamen.

(Forts.)

Om förebyggande af utdebitering tvångsvis af högre vägs katt än behöfvet kräver.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 21 och 22 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 55, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring af grunderna för vägs kattens beräkning, att vägs katt ej må kunna utdebiteras till högre belopp, än behöfvet kräver.

I anslutning till hvad grefve *R. G. Hamilton* i en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, nr 62, därom föreslagit, hade utskottet i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida lagen angående vägghållningsbesvärets utgörande på landet borde, i hvad densamma afsåge grunderna för vägs kattens beräkning, ändras i syfte att förebygga utdebitering tvångsvis af högre vägs katt, än behöfvet påkallade, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, som häraf kunde föranledas.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. T. Odelberg* och *P. Paulson*, friherre *G. L. De Geer*, herrar *A. H. Fahlén* och *P. Alfred Petersson*, grefve *A. H. son Wachtmeister*, herr *C. G. Barthelson* och friherre *O. B. A. Silfverschiöld*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Paulson: Jag hemställer, att kammaren måtte bifalla den vid betänkandet fogade reservationen af herr Odelberg m. fl. Utskottet har hufvudsakligen stödt sig på det förhållandet — detta är åtminstone afgörande för den motivering utskottet framlagt — att på många ställen bildats onödigt stora vägs kassar. Detta förekommer egentligen endast inom vägs distrikt med större industricentra eller tätare bebyggda platser. Men inom sådana vägs distrikt är äfven trafikintensiteten större liksom ock krafvet på vägghållningen är väsentligt större, än hvad i allmänhet är fallet. Den behållning, som uppstår i vägs kassan, kan emellertid komma ett vägs distrikt väl till godo vid större grundförbättringar af vägarna samt äfven vid byggande af nya vägar. Jag skall i detta hänseende be att få erinra om, att t. ex. inom det vägs distrikt, där jag bor, hade vägs kassan år 1908 ett öfverskott af 82,000 kronor, men detta öfverskott hade året därpå minskats till 2,400 kronor, och vägs kassan hade då därjämte en skuld på 150,000 kronor. Detta var en följd af, att under tiden stora grundförbättringar företagits å distriktets vägar. Hade denna behållning i vägs kassan icke funnits, skulle dessa vägs förbättringar blifvit eftersatta, eller också hade man måst företaga en särdeles stor uttaxering, hvilken för tillfället blifvit mycket betungande. De siffror, som utskottet anført, nämligen att sammanlagda

beloppet af väggkassornas behållningar år 1910 stigit till 1 1/2 miljon kronor, äro — då de afse hela riket — ingalunda något afsevärda. På dessa skäl och dem, som anförts i reservationen, yrkar jag bifall till densamma.

Om förebyggande af utdebitering tvångsvis af högre väggskatt än behöfvat kräfvat.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice tal- mannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på nu föredragna utlåtande endast yrkats, att hvad utskottet hemställt skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 21 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 56, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en rättvisare fördelning af kostnaderna för vägunderhållet på landet.

Om en rättvisare fördelning af kostnaderna för vägunderhållet på landet.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling öfverlämnad motion, nr 59, hade grefve *R. G. Hamilton* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och på hvad sätt en rättvisare fördelning af kostnaderna för underhållet af allmänna vägarna på landet än den nuvarande måtte kunna åstadkommas, och därvid särskildt taga i öfvervägande möjligheten af att staten öfvertog nämnda underhåll eller bestrede kostnaderna för detsamma, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde för- anleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Reservationer hade afgifvits:

af herr *G. Jansson*, grefve *R. G. Hamilton* samt herrar *G. A. E. Kronlund* och *S. Linders*, utan framläggande af deras mening;

af grefve *A. H:son Wachtmeister* mot utskottes motivering; äfvensom

af friherre *G. L. De Geer*, hvilken sistnämnde på anförda skäl biträdt det slut, hvartill utskottet kommit.

Om en rättvisare fördelning af kostnaderna för vägunderhållet på landet.
(Forts.)

Grefve Wachtmeister, Axel: Jag har reserverat mig mot utskottets motivering såväl i denna som i nästföljande vägfråga endast för att därmed markera, att jag icke är en motståndare mot hvarje slag af ökade statsbidrag till vägunderhållet. Det framtidsperspektiv, som hägrar för mig, är någonting i samma anda, som friherre De Geers reservation angifver. Jag anser, att staten bör både bygga och underhålla en del hufvudvägar, ingalunda alla som allmänna indelade vägar, utan endast vissa hufvudvägar, de stora pulsådorna i vårt vägnät. Hufvudskälet, hvarför jag anser en förändring önskelig, är icke så mycket den öfverklagade ojämnheten i vägbördan, utan behofvet af bättre vägar. Som de nu äro, får man gå till Europas utkanter eller rättare långt in i vår världsdelns mörkaste delar för att icke finna de stora hufvudvägarna till såväl byggnadssätt som underhåll våra stora vägar betydligt öfverlägsna.

Vi veta, hvilken stor betydelse ett godt kommunikationsväsende har för ett lands ekonomiska utveckling, och känna den starka fart, som automobiltrafiken såväl af personer som gods i utlandet tagit, där vägarna kunnat upptaga denna trafik. Man blir då betänksam och undrande, om vi verkligen följa med vår tid, och om allt är väl beställt med våra vägar. Men denna är en stor och framför allt dyr fråga, och den är icke nu mogen till lösning. Därför har jag anslutit mig till utskottets majoritet och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Friherre De Geer, Louis: I fråga om vägarne är det två saker, som man ganska allmänt är ense om; den ena har redan den föregående talaren påpekat, nämligen att vi på många ställen i landet hafva dåliga vägar, och den andra är, att det råder ett allmänt missnöje med nu gällande väglag. Jag har åtminstone aldrig påträffat någon, som varit belåten med den lagen. Hvad är då anledningen, att vi hafva så dåliga vägar? Frågar man en stadsbo, som varit ute och åkt i automobil och blifvit omskakad på de ojämna vägarne, så svarar han, att i det länet måtte finnas en dålig landshöfding, som icke tillhåller sina länsmän att bättre se efter, att de väghållningsskyldiga fullgöra sin skyldighet. Jag tror emellertid icke, att man får lägga all skuld på dessa vederbörande, utan att anledningen till de dåliga vägarne nog är att finna i det nuvarande systemet för väglagningen.

Som bekant, skall enligt väglagen vägsyn hållas en gång om året. Detta har föranlett, att de väghållningsskyldiga laga sina vägar endast en gång om året. Då påföra de så mycket väglagningsämnen, som de tro nödvändigt. Länsmännen och nämde-
männen fara sedan vägen fram, och finna de då, att de väghållningsskyldige lagt på så mycket som behöfs, godkännes vägen, hvarom icke, få de lägga på litet till. Sedan få vägarne sköta

sig själfva hela året. Det är ju visserligen föreskrifvet, att tillfälliga brister, som upptäckas emellan vägsynerna, skola afhjälpas, men i praktiken gäller detta endast, om det är så svåra brister, att de rent af kunna försvåra vägens begagnande. Ty länsmännen kunna icke fara omkring oupphörligt och se till, om ojämnheter finnas, och icke heller kunna de kommandera ut de väghållnings-skyldige för att laga vägarna så ofta, som för en rationell väghållning skulle behövas; utan följderna blir, som sagdt, att vägen får sköta sig själf hela året. Och det är icke svårt att förstå, att den aldrig kan blifva i fullt tillfredsställande skick, därest den ej är föremål för ett fortgående underhållsarbete, så att brister genast afhjälpas. Dessutom vidlåder den olägenheten vår väglagning, att den kanske till största antalet försiggår sent på höstarna, så sent att vintern kommer och gör att väglagnings-ämnet icke hinna bli nedkördt, och då får man åka på de knaggliga vägarna hela vintern. Endast med en fullständig omläggning af hela väghållningssystemet tror jag, att fullt tillfredsställande vägar kunna erhållas.

Det andra, hvarom man är ense, är missnöje med väglagen. Det förnämsta skälet till detta missnöje är den ojämna fördelningen af vägbördan. Denna ojämnhet är så allmänt känd, att jag ej behöfver inlåta mig därpå. I vissa distrikt är den rent af oskäligt betungande. Det är ock uteslutande från den synpunkten, motionären sett saken, då han för att åstadkomma en rättvisare fördelning af kostnaderna för underhållet af de allmänna vägarne vill, att man skall taga i öfvervägande, om icke staten bör antingen öfvertaga vägunderhållet eller ock bestrida kostnaderna därför.

Jag anser för min del, att huru viktigt det än är att få kostnaderna rättvisare fördelade, är det lika viktigt att få bättre vägar. Det är lika viktigt nu, och om man ser på framtiden, kan det bli ännu viktigare. Detta nämligen därför, såsom ock den förre talaren påpekade, att vi nog stå inför en ganska stark utveckling eller utvecklingsmöjlighet af automobiltrafiken på landsvägarna, såväl för reguljär personbefordran som för varustransport. Ännu har ju icke någon sådan i större skala kommit i bruk på landsbygden, men man kan väl förutsätta, att en sådan trafik kan komma att uppstå, som i ganska stor mån kan komma att ersätta bristen på järnvägar i de trakter, där man icke kan få sådana och som i andra fall kan föra trafik till befintliga järnvägar. I utlandet har man ju dessutom landsvägsbanor med vagnar, som drivas med elektrisk kraft utan att därför vara förenade med någon spåranläggning. Sådana lära redan vara påtänkta någonstädes här i landet, har jag hört uppgifvas, och man har i dagarna sett i tidningarna, att försök blifvit igångsatt med reguljär automobiltrafik från ett fiskläge på västkusten till någon järnvägsstation, jag minns icke hvilken.

Om en rättvisare fördelning af kostnaderna för vägunderhållet på landet.
(Forts.)

Om en rättvisare fördelning af kostnaderna för vägunderhållet på landet.

(Forts.)

Allt detta kräfver emellertid, om det skall komma någon hvart, bättre vägar, och det kan, såvidt jag förstår, icke gå med det nuvarande systemet, ty icke kan man rimligen ålägga de nuvarande väghållningsskyldige att hålla vägarne i sådant skick, som kräfves för en dylik trafik.

Vi skola komma i håg, att när lagen antogs, hade man ingen aning om automobiltrafik. Det stadgas i lagen, att vägarna skola hållas i ett för samfärdseln fullt tillfredsställande skick, och därmed menas naturligtvis den samfärdsel, som då för tiden förekom. Om trafiken sedan utvecklas, så att krafvet på vägarnas beskaffenhet blir ett helt annat, kan man icke gärna begära, att de nuvarande väghållningsskyldige skola tillgodose detta.

Jag tror därför, att det behöfs en genomgående reformering af hela vägväsendet. Men jag tror icke, att tidpunkten därför ännu är kommen. Automobiltrafiken har ännu endast i städerna fått någon nämnvärd utbredning. På landsbygden finns det många trakter, där man knappt sett en automobil, och där de sett en sådan, anse de kanske densamma endast vara ett förstörelseverktyg, som skrämmer deras hästar och anställer all möjlig oreda. De hafva icke begrepp om den verkliga nytta, man kan hafva af automobilerna. Men det kommer nog att gå med dem som med velocipederna. I början ansågos de endast vara till för nöje och sport, men nu hafva de blifvit ett verktyg, som är till mycket stor nytta och som möjliggör för tusentals arbetare att begagna sig af bostäder långt aflägsna från arbetsplatsen. Jag är öfvertygad om, att när man en gång har kommit till en allmänna uppfattning om, hvilka utvecklingsmöjligheter, som motordriften på landsvägarna verkligen erbjuder, skall man ock känna sig villig att göra uppoffringar för vägväsendets förbättrande. Huru detta skall gå till får en blifvande utredning visa. Antagligen måste det ske genom att staten öfvertager väghållningen, antagligen icke direkt, men så att staten t. ex. utlämnar de mesta vägarne på entreprenad och håller tillsyningsmän, som ständigt vaka öfver, att vägarne äro i fullgodt skick, och som dessutom kunna leda arbetet för skötseln af de vägar, som staten till äfventyrs själf vill underhålla.

Skulle man nu begära en utredning om detta, befarar jag, att den icke skulle leda till något tillfredsställande resultat; och af denna anledning har jag förenat mig med dem, som i utskottet yrkat afslag på den nu väckta motionen.

Herr Odelberg: Herr vice talman! Mina herrar! Det är nu tredje året å rad, som samma motion framkommer med förslag, att staten skall öfvertaga väghållningsbördan i sin helhet. Motionären finner icke vidare behöfligt att motivera sin motion, utan kommer endast med en kläm, och utskottet torde snart icke längre behöfva motivera sitt afslagsyrkande.

Jag får naturligtvis i likhet med föregående talaren yrka bifall till utskottets förslag, men jag begärde ordet med anledning af de sista två talarnes yttranden. De hafva frambållit båda två, och båda äro Konungens befallningshafvande i olika län, att våra vägar befinna sig i dåligt skick, och den ene sade, att man finge resa till Europas utkanter för att få se så dåliga vägar. Jag undrar, om icke våra Konungens befallningshafvande kunde göra ofantligt mycket för att råda bot för detta missförhållande. Det är visserligen sant, som den siste talaren sade, att det är endast en gång om året, som länsmännen hålla vägsyner. Men häraf följer icke, att mellan vägsynerna vägen kan få vara i hvilket skick som helst. Någon i väglagen påbjuden syn å vinterväghållningen finnes ej, men ej följer däraf att de, som skola verkställa detta underhåll, kunna eftersätta något i sina skyldigheter.

Den siste talaren nämnde ock, att han aldrig hört någon, som varit belåten med vår väglag. Jag tror ock, att missbelåtenheten med vår nuvarande väglag är stor, men i fall staten skulle öfvertaga väghållningsbesväret i sin helhet, tror jag, att missbelåtenheten skulle blifva ännu större, ty jag kan icke tänka mig, att städernas invånare vore vidare villiga att bidraga till vägenderhållet på landet.

De båda sistnämnda talarne hafva ock påpekat, att i den mån särskildt automobiltrafiken växer, blir det nödvändigt för staten att öfvertaga vägenderhållningsbesväret. Jag vill liksom de ock hoppas, att automobiltrafiken å landsbygden måtte taga till, och att det anförda exemplet på anordnad automobiltrafik från ett fiskläge till en järnvägsstation på bohusbanan måtte vinna efterföljd, men icke kan jag se, att staten därför skall vara skyldig att öfvertaga väghållningsbesväret. En sådan automobiltrafik är naturligtvis upprättad till fromma för just ortsbefolkningen, och vill ortsbefolkningen hafva en dylik trafik, synes det mig, att de själfva skola sörja för, att vägarne befinna sig i sådant skick, att trafiken där kan äga rum.

Skall staten öfvertaga väghållningsbesväret, vare sig på entreprenad eller genom egna organ, kunna herrarna vara förvissade om, att de summor, som nu få utgifvas för vägenderhållet, komma att blifva mångdubbelt större.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om en rättvisare fördelning af kostnaderna för vägenderhållet på landet.

(Forts.)

Om ändrade bestämmelser ang. statsbidrag för underhåll af allmän väg m. m. Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 21 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 57, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Uti två särskilda inom Andra kammaren väckta motioner, nr 61 och 95, hade greve *R. G. Hamilton* och herr *Ollas A. Ericsson* gjort framställning om ändring af gällande bestämmelser angående statsbidrag för underhåll af allmän väg, bro och färja; och hade i sådant afseende föreslagits,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att § 60 i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 13 september 1907, skulle erhålla följande ändrade lydelse att träda i kraft den 1 januari 1912:

»Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas *tre tiondelar* af statsmedel. Därutöfver må väghållningsdistrikt, som äro med väghållning synnerligt betungade, kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd, i den mån medel, som för sådant ändamål må vara anslagna, därtill lämna tillgång.

Statsbidraget — — — — —
till lika andel för enhvar af dem.»

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angifna grunder hemställt, att ifrågavarande motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade afgifvits:

af friherre *G. L. De Geer*, greve *A. H:son Wachtmeister* och herr *S. Linders* mot utskottets motivering; samt

af herrar *P. Alfred Petersson*, *D. Persson* och *G. Jansson*, greve *R. G. Hamilton* och herr *G. A. E. Kronlund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att § 60 i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, sådant detta lagrum lydde enligt lagen den 13 september 1907, skulle erhålla följande ändrade lydelse att träda i kraft den 1 januari 1912:

»Af uppskattade kostnaden för underhållet af allmän väg, bro och färja lämnas *tre tiondelar* af statsmedel. Därutöfver må väghållningsdistrikt, som äro med väghållning synnerligt betungade, kunna efter Kungl. Maj:ts pröfning af staten erhålla särskildt understöd, i den mån medel, som för sådant ändamål må vara anslagna, därtill lämna tillgång.

Statsbidraget utbetalas till vägstyrelsen. Det statsbidrag,

som belöper på underhållet af indelad väg, tillkommer dem, som sådant underhåll bestrida, och tillhandahålles dem af vägstyrelsen på lämpligt sätt.

Den af särskilda nämnden uppskattade kostnad för underhåll af all indelad väg inom distriktet skall, efter afdrag för bidraget af statsmedel, fördelas på de enligt 7 § till vägunderhåll in natura förpliktade vägfyrkar, hvarefter det belopp, som enligt denna fördelning på hvarje sådan fyrk belöper, såsom vägskatt påföres hvarje annan vägfyrk. Hvad därutöfver fordras för bestridande af vägkassans utgifter enligt den fastställda utgiftsstaten påföres samtliga vägfyrkar till lika andel för enhvar af dem.»

Om ändrade bestämmelser ang. statsbidrag för underhåll af allmän väg m. m.
(Forts.)

Herr Petersson, Alfred: Jag skall endast tillåta mig att här yrka bifall till den af mig m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Jag skall icke besvåra kammaren med att härför anföra någon vidare argumentering, utan hänvisar till hvad reservanternas, åtminstone en del af reservanternas, i detta fall anfört.

Jag afhåller mig icke ifrån argumentering, därför att jag icke har några skäl, utan snarare därför, att jag har den föreställningen, som jag tror är riktig, att dessa skäl i hvarje fall icke i denna fråga, som är en gammal bekant för kammaren, skulle tagas till godo. Jag skall bara, för den händelse någon af kammarens ledamöter kanske icke har läst denna reservation, upplysa om, att yrkandet innefattar, att statens bidrag skall utgå med $\frac{3}{10}$ i stället för såsom nu med $\frac{3}{20}$ af det uppskattade värdet af vägunderhållet.

Herr Paulson: Oaktadt reservanternas hafva anfört, att härmed ingalunda skulle fastslås, att man med att öka statsbidraget skulle slå in på den vägen, att så småningom staten skulle öfvertaga väghållningsbesväret, kan jag dock icke dölja för mig, att, ehuru reservanternas upprepat sin försäkran om motsatsen två gånger i den korta motiveringen, följden af ett bifall till hvad som är föreslaget i motionen och hvad reservanternas för sin del tillstyrkt just skulle blifva, att staten själf skulle öfvertaga väghållningsbesväret.

Det hufvudsakliga, som reservanternas hafva anfört, är, att en ökning af statsbidraget skulle verka till att utjämna vägtungan. Det kan icke nekas till, att väghållningsbesväret här i landet är ett synnerligen stort onus, och det är väl, åtminstone på vissa ställen, det största, som landsbygden för närvarande har att bära. Men det kan väl i allt fall icke vara något rimligt sätt att utjämna och lindra så, att man skall lägga skattebördan på dem, som mindre hafva gagn af vägarna, än hvad landsbygden har. Härvidlag skulle äfven städerna komma att bidra. Det bör i detta sammanhang sägas, att den dryga statsutgift, man här vill

Om ändrade bestämmelser ang. statsbidrag för underhåll af allmän väg m. m.
(Forts.)

åtaga sig, skulle ske uteslutande till förmån för landsbygden, men vi böra dock erinra oss, att bevillningen till staten utgör för landsbygden föga öfver 5,000,000 och för städerna något öfver 7,000,000, om jag rätt erinrar mig beloppen. Nu har denna motion kommit fram, jag tror det är fjärde året i rad, och några nya skäl hafva icke heller anförts.

Jag är sålunda närmast af den uppfattningen, att ett bifall till reservationen skulle leda till att staten så småningom komme att öfvertaga hela vägtungan, och detta kan jag för min del icke biträda.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets utlåtande och afslag på den vid utlåtandet fogade reservationen.

Friberre Gyllenstierna: Jag har icke heller några stora förhoppningar, att kammaren skall hafva en annan åsikt i denna fråga, än den hittills haft, men då jag har en annan uppfattning, anser jag mig böra säga några ord.

Utskottets skäl för afslag är, såsom redan flerfaldiga gånger är nämndt, att utskottet fruktar, att detta skall leda till, att staten så småningom skall öfvertaga hela väghållningsbesväret. Nu tror utskottets majoritet eller åtminstone den, som hittills fört dess talan, att reservanternas skäl, där de säga i sin slutkläm, att de ingalunda vilja hafva godkänd principen om statens öfvertagande af väghållningsbesväret i dess helhet, icke skulle vara riktigt, utan att det är detta, de sträfva efter.

Jag kan icke svara för mer än mig själf i det fallet, men jag säger, som en talare förut har sagt, att jag brukar tro folk, hvad de säga, och i all synnerhet hvad de skriva, så att för min del har jag icke den uppfattningen. En föregående talare har gjort gällande, att staten så småningom skall nödgas öfvertaga hela väghållningsbesväret för motortrafikens skull. Det tror jag icke. Staten kommer sannolikt att få öfvertaga endast en del af vägunderhållet, nämligen de stora genomgående stråkvägarna, men i likhet med honom har jag den uppfattningen, att den tiden ännu icke är kommen. Jag anser emellertid, att staten bör i något större grad bidraga till den tunga bördan, och jag vill särskildt påpeka, att detta icke gäller ökade kostnader, utan det är en fördelning af en del af redan befintliga kostnader på fleras axlar.

Vi skola komma ihåg, att det här gäller blott de allmänna vägarna och att äfven på landet finnas många, som lika litet som stadsborna begagna sig af de allmänna vägarna. Det finnes i municipalsamhällen kring järnvägsstationer löntagare, handlande, handverkare och arbetare, som aldrig i sitt lif begagna sig af de allmänna vägarna. De gå till järnvägsstationen och begagna tåget, när de skola resa bort. Det finnes äfven en massa landtbrukare, boende i afsides belägna trakter, som egentligen aldrig

röra sig i världen annat än för att resa ned till närmaste samhälle för att uppköpa sina förnödenheter och afyttra sina landbruksprodukter, och vägen dit är vanligen deras enskilda utfartsväg.

Då det är en af de viktigaste sociala frågorna att hindra landtbefolkningen att flytta från landet, anser jag, att vi böra begagna ett så billigt tillfälle att lätta bördorna där.

Hänvisande i öfrigt till de skäl, som reservanterna hafva anfört, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Petersson, Alfred: Herr talman! Jag får lof att säga, att det är icke egentligen min sak, att jag nu nödgats begära ordet, utan det är talarens på skånebänken, herr Paulsons. Jag väntade verkligen icke, att han skulle här komma med invändningar af det slag, han gjorde. Jag väntade mig knappt, att han skulle göra några invändningar, då jag inskränkte mig till att naket yrka bifall till reservationen. Han har emellertid gjort det, och jag måste svara något.

Han sade, att följden af ett bifall till reservationen skulle blifva, att staten skulle öfvertaga vägtungan. Jag frågar: Med hvad rätt kan han göra ett sådant påstående? Kunde man icke precis med samma rätt och med samma skäl hafva sagt, när denna bestämmelse först antogs och sattes in i lagen, att staten skulle bidraga med en tiondel af den uppskattade kostnaden, skulle man icke då med samma skäl kunna hafva sagt: Det går icke an, ty det kommer ovillkorligen att medföra ett statens öfvertagande af hela väghållningsskyldigheten? Jag kan icke förstå annat, ty vare sig man här beslutar $\frac{1}{10}$, $1\frac{1}{2}$ tiondel eller $\frac{3}{10}$ i bidrag, innebär intetdera ett godkännande af den principen, att staten skall öfvertaga hela väghållningsskyldigheten.

Slutligen vill jag säga, att när man ställer sig ovillkorligen på afslag, på status-quo-ståndpunkten — i detta fall få vi icke gå en tum utöfver, där vi nu stå — då framtingar man kanske det kraf och gör detta starkare, det kraf, som förelåg i den nyss behandlade motionen, nämligen att staten skall öfvertaga hela besväret med vägunderhålningen. Således, den invändning, som herr Paulson gjorde, måste jag fränkänna hvarje spår af beviskraft i denna fråga.

För att väcka missnöje från stadsrepresentanternas sida mot ett förslag i denna riktning, drog han ock fram det mycket riktiga påståendet, att städerna få bidraga i större mån till vägunderhållet, om staten skall bidraga i större mån till detsamma än nu. Ja visst, därför att städerna ju äro med om att erlagga skatt af inkomst, som kommer in i statskassan. Men det är verkligen för mig mycket förvånande, att man i en fråga som denna skall draga upp några stridspunkter mellan stad och land, i synnerhet när de äro så långsökta som här, och i allt fall är

Om ändrade bestämmelser ang. statsbidrag för underhåll af allmän väg
m. m.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser ang. statsbidrag för underhåll af allmän väg m. m.
(Forts.)

det förvånande, att det just är en landsortsrepresentant, som gör det. Det har ofta varit så, fordom åtminstone, att när sådana frågor kommit upp, där det funnits principiell åtskillnad och intressetvister emellan land och stad, har man i allmänhet fått höra landsbygdens representanter ställa sig på landsbygdens ståndpunkt. Nu är förhållandet alldeles motsatt.

Det var bara denna lilla gensaga emot herr Paulson, som jag icke kunde underlåta att göra.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hägglund: Herr talman, mina herrar! Jag har vid ett par tidigare tillfällen haft äran att uttala min mening i den föreliggande frågan. Denna min mening är icke förändrad i något afseende. Jag ber nu endast att få än ytterligare framhålla densamma.

Det har vid de tillfällen, då denna fråga förevarit till behandling, konstaterats, att vägs-katten trycker högst olika på olika orter i vårt land, att denna skatt således är mycket ojämn och att den på somliga håll drabbar så betungande, att det finnes berättigade kraf att få en ändring. I somliga distrikt inom vårt land är skatten så hög, att den har uppgått och uppgår till 20 % och därutöfver per bevillningskrona, under det att densamma i andra distrikt går till ett ytterst ringa belopp och i somliga distrikt till ingenting alls.

Det synes mig därför vara billigt och riktigt, att staten ingriper och jämnar ut, där det är möjligt. Att staten har skyldighet att göra detta, synes mig så mycket mera berättigadt, som man måste anse, att vägarna, de stora allmänna stråkvägarna, äro ett statsbehof. Det invändes, att städer hafva en motsvarande tunga i sitt gatuunderhåll, men detta underhåll är så ytterst ringa i jämförelse med det stora och vidtomfattande underhåll, som vägarna kräfva, i synnerhet inom somliga distrikt i vårt land.

För att taga ett exempel hur det förhåller sig, tillåter jag mig säga, att om exempelvis en stadsegendom sådan som Grand Hôtel skulle vara förlagd inom ett af de mest betungade väghållningsdistrikten i vårt land, skulle den egendomen få en så stor vägsträcka att underhålla som exempelvis mellan Stockholm och Uppsala, omkring sju mil. Hvad det betyder, bör vara klart utan vidare bevisning.

Att vägarna, som jag nyss nämnde, äro af den beskaffenhet, att man bör anse dem vara ett statsintresse, synes mig böra vara uppenbart för hvar och en, ty vägarna, åtminstone de stora allmänna, tjäna icke endast ortsbefolkningen utan i ännu högre grad den allmänna samfärdselns intressen. Förhållandet är nog så, att städernas innevägnare hafva ofta större anspråk på att

vägarna underhållas i fullgodt skick, än hvad landsborna hafva, som måste underhålla desamma.

Principiellt anser jag därför, att staten borde öfvertaga underhållet af vägarna, men praktiskt sedt kan jag icke vara med om den saken, och detta därför att det skulle komma att kräfva alltför stora kostnader och möjligen i många fall skulle staten blifva alltför mycket uppskörtad. Därför anser jag det vara klokast, att man går den väg, som reservanterna i det föreliggande betänkandet hafva anvisat.

Det bör icke heller anses vara för mycket, att staten såsom sådan lämnar ett bidrag af $\frac{3}{10}$ af den verkliga kostnaden. Det är enligt min åsikt ett mycket billigt och rimligt bidrag, då det är uppenbart, att staten såsom sådan har så stor fördel af att det finnes vägar och att de underhållas.

Jag ber därför att få förena mig med dem, som yrkat bifall till den vid det föreliggande utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Paulson: Herr talman! Det var ett yttrande af herr Petersson, Alfred, som närmast uppkallade mig.

Den talare, som nyss efter mig hade ordet, sade, att man skall tro hvad folk säger och särskildt då det är skrifvet. Ja, här är det till och med tryckt, men jag betvivlar ändå, att man helt kan förlita sig på, att det för framtiden icke skall från det håll, hvarifrån föreliggande förslag kommit, framställas förslag om ytterligare ökning, utöfver hvad reservanterna här tillstyrka.

Reservanterna hafva stödt sig å ena sidan på hvad utskottet i fjol uttalade, då utskottet föreslog, att statsbidraget skulle höjas till en femtedel. Utskottet förklarade då, att denna höjning icke vore afsedd att utgöra ett öfvergångsstadium i afvaktan på statens öfvertagande af väghållningsbesväret i dess helhet.

Några rader längre ned i reservationen förekommer återigen samma uttalande, nämligen att man icke härmed vill hafva godkänt principen om statens öfvertagande af väghållningsbesväret i dess helhet. Här gäller det tre tiondelar.

Det förefaller mig, som om man mycket väl skulle kunna fortsätta på den vägen alltjämt med samma motivering och att ingenting skulle hindra, att man nästa år säger, att man icke godkänt principen om statens öfvertagande af väghållningsbesväret, men att man i allt fall vill föreslå, att staten betalar t. ex. hälften. På den vägen har man gått hittills, och jag vill fästa herrar reservanternas uppmärksamhet på, att i deras nyssnämnda motivering har motionären ingalunda instämt. Han är ingalunda ense med reservanterna härom, och då kan jag icke anse annat, än att man gör rätt i att uttala den farhågan, att det nog icke lär stanna vid det kraf, som nu framställes i reservationen.

Om ändrade bestämmelser ang. statsbidrag för underhåll af allmän väg m. m.
(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
ang. stats-
bidrag för
underhåll af
allmän väg
m. m.
(Forts.)*

Man talar så mycket om rättvisa och billighet och att det förslaget, som här framställs, skulle verka utjämnande och lindrande. Här hafva vi på grund af vårt lands stora geografiska utsträckning naturligtvis icke annat att vänta, än att väghållningsbesväret alltid blir en stor och tung börda vare sig väghållningsdistrikten fortfarande såsom hittills skola besörja vägunderhållet, eller staten skall öfvertaga detsamma. Detta komma vi nog aldrig ifrån; men det förefaller mig, som om rättvisa och billighet också kräfde, att, om vi skola fortgå på den väg reservanterna anvisat, man också bör vara beredd på den tidpunkt, då städerna komma att begära statsbidrag för gatuunderhållet — en synpunkt, som en föregående talare äfven berörde, ehuru han icke ansåg, att det låg något berättigadt däri.

Hvad beträffar att vägtungan på sina håll är stor, vill jag erinra om, att hufvudsakligen vägdistrikten själfva bestämt, hvilka vägar skulle intagas såsom allmänna. Detta har haft till följd, att inom somliga vägdistrikt så godt som alla vägar kommit att intagas, äfven sådana, hvilka aldrig bort blifva allmänna, utan skulle hafva förblifvit enskilda.

I Skåne, hafva vi, såsom herrarna veta, inga stora afstånd, men ändock i det vägdistrikt jag tillhör, har intagits mellan 500—600 kilometer allmänna vägar. Det säger sig själf, att när man kunnat komma till ett så stort kilometertal, så har man tagit med äfven små, ja, högst obetydliga vägar.

Skall man fortgå på den vägen, att statsbidraget skall ökas, får det väl ändå tillses, att det endast blir de stora, för den allmänna trafiken betydelsefulla vägarna, till hvilkas underhåll staten skall ytterligare lämna bidrag.

Jag yrkar, herr talman, fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Odelberg: En talare på gäfleborgsbänken klandrade skarpt den första talaren, därför att han yttrade, att den här påyrkade höjningen af statsbidraget kunde befaras vara en omväg att komma till statens öfvertagande af hela väghållningsbesväret, hvilket visst icke skulle vara meningen.

Jag undrar, om man i alla fall icke kan hysa farhågor för att här är meningen att få staten att så småningom öfvertaga hela besväret. Den person i Andra kammaren, som först började att väcka motion om statens öfvertagande af väghållningsbesväret, har, då hans motion ej vann Riksdagens bifall, fortsatt att år efter år motionera om höjning af statsbidraget. Detta bidrag utgick först med en tiondel af väghållets genom särskilda nämnder uppskattade kostnad, sedan höjdes det till tre tjugondelar, i fjol föreslogs en höjning till en femtedel, och i år har föreslagits att höja det till tre tiondelar. Antager Riksdagen i år förslaget om tre tiondelar, tror jag icke det dröjer många

år, förrän vi hafva ett förslag om statsbidragets höjande till fem tiondelar. Målet måste vinnas på bakvägar. Jag tror därför, att den förste talaren hade fog för sitt påstående.

En talare på skånebanken sade, att principen för väghållets bekostande vore oriktig, att industriidkarna och framför allt löntagarna vore hårdt betungade. Jag är den förste att erkänna, att de som äro jämförelsevis mest betungade äro löntagarna, hvilka egentligen icke begagna vägarna. Men hvilka hafva åstadkommit, att så är förhållandet? Jo, Sveriges jordbrukare, som ville så hafva det, ty de trodde, att de skulle få mycken lindring i vägbördan, därigenom att andra skatteobjekt skulle bidraga därtill, men den nya väglagen har ej för största delen af Sveriges jordbrukare åstadkommit någon lindring mot förut. Följaktligen torde egentligen ingen vara belåten med den nya lagen.

En talare från Norrland sade vidare, att höjning af statsbidraget vore rätta sättet att utjämna vägbördan, som trycker så olika i olika distrikt. Jag tror däremot, att det är ett mycket olämpligt sätt att söka utjämna bördan genom att höja statsbidraget, ty bidraget höjes ju då för dem, hvilka redan äro betungade, lika väl som för dem, hvilka icke äro betungade. Däri kan ju icke sägas ligga någon rättvisare fördelning.

Den rättvisaste vägen är ju att höja det anslag, som Riksdagen lämnat särskildt för att underlätta väghållningsbesvärets utgörande i synnerligt betungade väghållningsdistrikt. Detta anslag uppgår nu till 150,000 kronor om året, och det föreligger i år motion om att detta anslag skall höjas — en motion, som icke ännu är af kamrarna behandlad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson, Alfred: Det förefaller mig vara en mycket besynnerlig uppfattning, att den omständigheten, att man möjligen höjer statsbidraget från tre tjugondelar till säg tre tiondelar, skall så att säga utgöra vägen till att hela väghållningsbesväret öfvertages af staten.

Om man talar om principer och ser denna fråga mot bakgrunden af de framställningar, som förelegat i frågan, så har man att göra med grefve Hamiltons och de med honom instämmande motionärernas uppfattning, att staten bör öfvertaga hela väghållningsbesväret. Det är ju en princip.

Den motsatta principen vore väl, att väghållningstungan skall åligger de väghållningsskyldiga och ensamt dem. Det är en principiell ståndpunkt, och den stodo vi på, tills den nya väglagen antogs. Då gick man in på, att staten i allt fall skulle bidraga för att lindra tungan för de väghållningsskyldiga. Då bröt man således den principen.

Om ändrade bestämmelser ang. statsbidrag för underhåll af allmän väg m. m.
(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
ang. stats-
bidrag för
underhåll af
allmän väg
m. m.
(Forts.)*

Nå, nu hafva reservanterna — och det vill jag säga gentemot herr Paulson — nu hafva de reservanter, som skrifvit under denna motivering, samfäldt afstyrkt frågan om utredning rörande statens *öfvertagande* af väghållningsbesväret. De hafva ställt sig precis på den princip, som vi nu tillämpa, det vill säga att staten skall *i viss mån* bidraga till lindring af väghållningstungan, men de förklara sig icke godkänna principen om statens *öfvertagande* af densamma.

Därmed vill jag icke säga, att icke den dag kan komma, då Riksdagen beslutar ett statens *öfvertagande* häraf; men jag vill för min del bestämdt säga, att den dagen ligger lika nära eller lika fjärran, om man här går in på ett höjande af statsbidraget. Den ligger icke närmare eller fjärmare efter mitt förmenande, om man går in på att höja statsbidraget med det belopp, som här är föreslaget. Det är således den uppfattning, att detta skall vara vägen att »på en omväg» komma dit, som jag icke kan förstå.

Det är klart, att höjer man statsbidraget med t. ex. en tiondel om året eller någonting sådant, kan man komma dit på den vägen också, det skall jag icke förneka. Men tro herrarna icke, man kan komma dit också på den vägen, att man, därifrån man nu står, tar steget fullt ut, och tro icke herrarna, att man lika snart kan komma den vägen? Det undrar jag!

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmanen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Petersson, Alfred, m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermåra gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 21 och 22 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af visst område från kronoparken Grytan i Brunflo socken af Jämtlands län till Norrlands artilleriregemente, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Om före-
skrifter, huru
utskrift af
expedition
medelst
skrifmaskin
må ske.*

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 18 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande nr 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen med begäran om utfärdande af föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.

Till utskottets behandling hade hänvisats en inom Första kammaren af herr *John Karlsson* väckt motion, nr 30, om skrifvelse till Konungen med anhållan om utfärdande af föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin måtte ske.

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Första kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utfärda föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin måtte ske, äfvensom, därest sådana föreskrifter skulle anses böra föranleda ändring i förordningen angående stämpelafgiften, för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring.

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! Det är ju en synnerligen ringa och obetydlig fråga, som utgör föremål för detta utskottsutlåtande. Det gäller nämligen en ändring i föreskrifterna i § 7 af gällande förordning angående expeditionslösen om det antal rader, som skall skrivas på en sida, och det antal bokstäfver, som hvarje rad i en expedition bör innehålla.

Förordningen om expeditionslösen är föremål för Konungens administrativa lagstiftning. Nu hemställes det om en ändring i föreskriften rörande antalet bokstäfver på raden och rader på sidan i anledning däraf, att en del expeditionshafvande börjat begagna skrifmaskin vid utskrifvandet af expeditioner och att man anser, att nu gällande föreskrift icke är lämplig vid sådana fall. Ja, om man nu anser, att den förefintliga föreskriften icke är lämplig och att behovet af ändring är så trängande, att man bör påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet i frågan, så förefaller det mig, som om man kunde göra detta på ett mycket mindre omständligt sätt än att sätta i gång ett så stort maskineri, som erfordras för att åstadkomma en Riksdagens skrifvelse härom till Kungl. Maj:t. En enkel framställning till vederbörande departement, civilepartementet, af någon myndighet eller ämbetsman eller till och med af en enskild person skulle antagligen kunnat leda till det åsyftade målet. För min del tror jag icke, att behovet af ändring uti ifrågavarande afseende är så värst trängande.

De expeditionshafvande, som begagna skrifmaskin, hafva ordnat denna fråga på kanske något olika sätt, men hvar för sig tillfredsställande. För egen del använder jag å mitt kansli skrifmaskin. Jag och flera andra domare i Skåne hafva tyckt, att sidorna skulle se för litet fullskrifna ut, om man vid skrifning med skrifmaskin toge så få bokstäfver på raden, som det föreskrifves i expeditionstaxan, det vill säga i medeltal 36 bokstäfver på hvarje rad och 28 rader på hvarje sida. Vi hafva i stället låtit skriva 21 rader på hvar sida med 51—53 bokstäf-

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

ver på raden. Därigenom komma 80—100 bokstäfver mer på hvarje fullskrifven sida, än när det skrifves 28 rader med 36 bokstäfver på raden. Det kan emellertid ju icke säga annat, än att de, som skola lösa expeditionerna, härigenom få sin fulla rätt. En sådan expedition ser, såvidt jag förstår, mycket prydlig ut.

Andra expeditionshafvande tillämpa ett annat sätt. En expeditionshafvande, som är ledamot af denna kammare, har visat mig en expedition, där han äfven vid skrifning med maskin iakttar föreskriften om 28 rader på sidan och 36 bokstäfver i hvarje rad. Mot denna expeditions yttre utseende kunde icke vara något att anmärka.

Nu talar utskottet om ett tredje sätt, nämligen att skrifva på hvarannan sida; och utskottet anser detta sätt ej lämpa sig för offentliga expeditioner. Jag har icke sett expeditioner skrifna på det sättet, men jag tror icke, att om jag fått en sådan expedition, jag skulle hafva blifvit så upprörd, att jag velat föreslå Riksdagen att skrifva till Kungl. Maj:t och uttrycka bekymmer öfver ett sådant expeditionssätt. Manuskript, hvilka äro afsedda att tryckas, skrivas, såsom vi veta, nästan alltid endast på hvarannan sida, hvilket är underlättande vid sättning.

Nu anger utskottet såsom skäl för att det har tillstyrkt en skrifvelse i denna fråga bland annat — och det skall väl egentligen vara det hufvudsakliga skälet, kan jag tro — att om Kungl. Maj:t lämnade någon särskild föreskrift i ämnet, naturligtvis afseende, att det skulle kunna skrivas mycket mer på ett ark, än som rymmes därå efter bestämmelsen om 28 rader på sidan och 36 bokstäfver på raden, så skulle det kunna vinnas besparing i kostnaden för papper. Det gäller nu endast expeditioner, som skola lösas, och endast sådana, som gå öfver ett ark. I fråga om expeditioner, som gå på endast ett ark, betyder det för pappersåtgången ingenting vare sig man skrifer mera eller mindre på en sida. I fråga om handlingar, som icke skola beläggas med stämpel eller åtecknas lösen, är man naturligtvis redan nu oförhindrad att skrifva hur mycket som helst på hvarje sida. Jag tror förvisso, att den där besparingen icke kan blifva så vidare afsevärdt stor. När jag läste detta utskottets skäl och tänkte på den frikostighet, som t. ex. här i Riksdagen äger rum beträffande tryck och papper, föll mig osökt i minnet det gamla ordstäfvet »sila mygg och svälja kameler». Som sagdt, denna besparingsfråga är nog af ganska ringa betydelse.

Men så säger utskottet också, att en ändring i förordningen angående expeditionslösen i detta afseende möjligen också skulle medföra en ändring i förordningen angående stämpelafgiften. Utskottet utvecklar icke närmare, hur det tänkt sig detta, men jag måste antaga, att om där skall ligga någon mening häri, måste det vara den meningen, att ett ark, skrifvet med maskin-

skrift, hvilket innehåller mer än som därå skulle rymmas med handskrift, skulle kunna beläggas med högre stämpel och lösen, än som föreskrifvits för expedition om ett ark. Då tror jag, att man vore inne på ett ganska trefligt expeditjons-sätt! En rättssökande får en gång en handskrifven expedition om ett ark mot åtecknad lösen 1 krona och stämpel 2 kronor, enligt för underrätterna på landet gällande taxa. En annan gång får han en expedition skrifven med maskinskrift, jämväl den om ett ark, men af anledning, att den innehåller mer än som med handskrift rymmes på ett ark, får han i lösen och stämpel betala 5 kronor. Då ställer han sig litet undrande och spörjande och tror antagligen, att det beror på att denna expedition är skrifven med maskin och ser prydligare ut. Detta skulle troligen mängden gång resultera i, att han undanbad sig maskinskrifna expeditioner och förklarade sig åtnöjas med de billigare handskrifna. Vidare kunde det ju icke komma i fråga, att alla maskinskrifna enarksexpeditioner skulle blifva belagda med högre stämpel och lösen. Nej, om den icke innehölle mera, än som rymdes på ett handskrifvet ark, skulle väl expeditionen endast kosta 3 kronor. Det skulle således blifva ett ganska krångligt sätt för beräkning af stämpel och lösen.

Nu är jag öfvertygad om, att Kungl. Maj:t visst icke skulle låta locka sig af denna framställning att utfärda så opraktiska föreskrifter, som dem utskottet synas hafva ifrågasatt. Jag är nämligen fullt förvissad om, att Kungl. Maj:t, äfven med fara att icke fullt vinna den af utskottet i utsikt satta besparingen, skulle finna på något sätt att lösa denna fråga, så att expeditioner, som innehölle lika många ark, alltid komme att draga enahanda stämpel och lösen. Någon särskild fara för att det i detta fall skulle framläggas så opraktiska föreskrifter, torde alltså icke förefinnas. Men jag tycker, att det icke skulle vara vidare lämpligt, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t antydde, att Riksdagen för sin del icke skulle finna olämpligt att dylika bestämmelser utfärdades.

På de skäl, jag nu anført, kan jag icke finna det vara annat än i hög grad olämpligt, om denna kammare skulle inbjuda medkammaren att deltaga i en skrifvelse i denna så högst obetydliga fråga, som dessutom är af beskaffenhet att helt och hållet falla inom Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftning.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å utskottets utlåtande och den i ämnet väckta motionen.

Herr Karlsson: Herr talman, mina herrar! Då jag är den, som väckt denna enligt föregående talareshets utsago så ringa och obetydliga motion eller denna motion i en så ringa och obetydlig fråga, tar jag mig friheten be att med några ord få bemöta honom.

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

Såsom framgår af motionen och såsom herrarna själfva torde veta, äro vissa föreskrifter lämnade om, hur offentliga handlingar skola utfärdas. Så äro föreskrifter gifna om s. k. normalpapper, särskildt bläck och särskildt skriffärg, ifall det användes maskinskrift, samt marginalens bredd och läge i papperet. Särskildt för militära handlingar gälla ännu omständligare föreskrifter än för de civila. Detta om offentliga skrivelser i allmänhet. Nu förekomma också de så kallade expeditionerna, som i allmänhet beläggas med stämpel och hvarför lösen tages. Såsom framhålls i motionen, handlar därom § 7 i expeditionstaxan, hvilken föreskrifver, hur många rader böra finnas på en sida och huru många bokstäfver hvarje rad bör innehålla. Jag föreställer mig, att dessa föreskrifter hafva tillkommit för att hindra, att en expeditionshafvare genom onödig utdragning på stilen skaffar sig högre lösen och att de, som lösa expedition, förorsakas större utgift, än skäligt är. Jag erinrar mig i detta sammanhang en bok, som jag läst i min ungdom. Den var af Fredrika Bremer och hette »Hemmet»; däri förekom bland annat en renskrifvare, som hade den stora förtjänsten, att han kunde skrifva »Konungens befallningshafvande» på tre rader.

Nu hafva skrifmaskiner alltmera kommit i bruk, och en expedition, utskrifven med skrifmaskin, blir gifvetvis både tydligare och lättlästare, då stilen hela vägen blir densamma, efter-
som den består af lika typer, erinrande om det tryckta alfabetet, än om expeditionen är utskrifven af en kanske icke så drifven renskrifvare.

Men det passar ju icke, såsom den föregående talaren också anmärkt samt erkänt, att å en medelst skrifmaskin utskrifven expedition hafva så ringa antal bokstäfver på raden som 36, enär en skrifmaskin i regel är så ställd, att bokstäfvernas antal blir 50—51. Ja, såsom expeditionshafvande får man väl finna sig i, att lösen, därigenom att man skrifer några fler bokstäfver på raden, kanske blir mindre, då skrifmaskin användes, än lösen skulle blifva, då man använder handskrift vid utfärdande af expeditionen.

Men det kommer också en sak till, och det var den anledning, som gjorde att jag väckte motionen. Det kan ju dock i vissa fall bidra till, att kronans inkomst för stämpel blir mindre vid användande af skrifmaskin, än den eljest skulle blifva, och det har väl en expeditionshafvande näppeligen befogenhet att medverka till.

För undvikande af detta har herr Håkanson, såsom han talade om, ett expeditionssätt, och det ber jag få erkänna förefaller mig vara praktiskt och bra. Jag har icke haft så noga reda på det, förrän jag kommit till Riksdagen och fått se en sådan expedition.

Herr Håkanson talade om en annan expeditionshafvande,

äfvén han ledamot af Riksdagen, som hade ett annat sätt, i det han äfvén med skrifmaskin låter skriva 28 rader på sidan och 36 bokstäfver på raden. Men en sådan expedition ger, anser jag, intrycket af en dålig versskrift, och det är ju icke bra.

Jag ber att få tillägga, att jag icke varit med vid behandlingen af detta utlåtande, när motiveringen slutligen justerades. Den strider nämligen litet emot min motion. Jag talar i motiveringen till min motion om, att det skulle vara lämpligt att skriva endast på ena sidan af hvarje blad, det vill säga på hvarannan sida af ett ark. Och skall man skriva flera exemplar, är nog det också det lämpligaste. Ser man på hur affärshandlingar numera äro affattade, finner man, att de ofta bestå af flera tunna blad, hvilka äro hophäftade längs efter sidan eller också uppe i kanten. En sådan expedition anser jag vara tydlig och lättläst, men det torde icke lämpa sig att skriva så på det nu för expeditionen vanligen använda papperet.

Jag instämmer fullkomligt med den föregående ärade talaren, att man möjligen kunnat få föreskrifter i detta ämne utan att ställa till med en så stor apparat som en riksdagsmotion. Ja, därför gjorde jag också så, som Första kammaren torde finna vara det rätta: jag vände mig till justitiekanslern, när jag först tänkte på motionen, och frågade honom, huruvida vi hafva anledning att vänta några föreskrifter i motionens syfte. Nej, svarade han, det har jag icke hört talas om, det kan ju icke skada att komma fram med en sådan motion.

Men finna herrarna saken vara så ringa och obetydlig, att motionen bör afslås, skall jag foga mig däri. Jag anser mig dock böra yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Spens: Då jag deltagit i detta ärendes utskottsbehandling, skall jag be att få säga några ord. De föregående talarne hafva sett denna fråga hufvudsakligen från underdomarnes, det vill säga från landtdomarnes och expeditionshafvandenans i rådstufvurätterna synpunkt, men det finnes en hel del andra statsmyndigheter och dessutom allmänheten, som hafva intresse af denna fråga. Af statsmyndigheterna använda hofrätterna icke alls skrifmaskin. Högsta domstolen begagnar sig icke af skrifmaskin för sina utgående expeditioner, och de öfriga statsmyndigheterna använda icke skrifmaskin till sådana expeditioner, som utgå med stämpel och lösen. Hvad är anledningen till detta förhållande? Jo, stadgandet i 7 § i förordningen om expeditionslösen. Detta stadgande föranleder också, att af landtdomare och rådstufvurätter är det endast ett litet fåtal, som begagnar sig af skrifmaskin. Stadgandet behöfver därför ändras, på sätt utskottet föreslagit. Om nu statsmyndigheterna i allmänhet använde skrifmaskin, skulle detta komma att afsevärdt minska arbetet med utskrifningen af expeditionerna. Det är således här

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

icke endast fråga om papperet, såsom herr Håkanson säger, ty det är jämförelsevis en småsak. Då emellertid staten bekostar utskriften af de administrativa ämbetsverkens och myndigheternas samt äfven af hofrätternas och högsta domstolens alla expeditioner och äfven papperet därtill, som naturligtvis går åt afsevärdt mindre, då expeditionen skrives på maskin, än om den skrives för hand, så är denna fråga äfven en ekonomisk fråga af ej så liten betydelse. Förut i dag har denna kammare i anledning af statsrevisorernas berättelse beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t med framställning om begränsning af och sparsamhet med anslaget till skrifmaterialier och expenser. Här skulle det nog vara en väg, som kanske icke skulle visa sig medföra så obetydliga besparingar. Åtminstone enligt min uppfattning och med den kännedom jag har om förhållandena inom administrativa verk. Äfven beträffande hofrätterna och högsta domstolen skulle säkerligen besparingarna blifva rätt afsevärda.

Jag skall äfven be att få nämna en annan praktisk sida af denna sak. De administrativa myndigheterna behöfva ofta af sina utslag, som äro belagda med stämpel och lösen, taga afskrifter för att delgifva utslagen underordnade myndigheter och parter samt kungöra dem för allmänheten genom uppläsning i kyrkorna. Nu få dessa afskrifter göras för hand, enär de icke kunna göras på samma gång som utskriften af själfva utslaget, som skall beläggas med stämpel, men om skrifmaskin användes, skulle man kunna taga en kopia, en eller flera, som man sedan endast har att expediera. Detta medförde tydligtvis en afsevärd besparing i arbetet.

Utskottet pekar på en annan besparing, som skulle kunna åstadkommas och vara till stor fördel. I fråga om utgående expeditioner till parter är nu stadgadt, att de skola vara skrifna på normalpapper, ett papper, som är tjockt och passande till arkivhandlingar. Då är följdén, att om man på en skrifmaskin lägger två ark af sådant papper, blir icke skriften å det andre exemplaret fullt varaktig eller tydlig, så att det kan icke användas till arkivhandling. Följdén har blifvit, att man i stor utsträckning får låta bli att skriva ut två expeditioner på en gång, men efter hvad jag hört från sakkunnigt håll, så finnes det ett fullkomligt hållbart papper, som visserligen är något tunnare än normalpapperet, men genom hvars användning man skulle kunna få flera fullt tydliga och varaktiga expeditioner på en gång. Hvad det skulle betyda för hofrätterna, som i allmänhet utfärda två expeditioner om hvarje beslut, för högsta domstolen och underdomstolarna, hvilka ofta utlämna exemplar af samma expedition både till kärande och svarande, samt för de administrativa myndigheterna, hvilka ofta utlämna lika lydande expeditioner till både sökande och förklarande, det är alldeles uppenbart. Det är äfven en hel mängd expeditioner hos de administrativa

myndigheterna, som icke beläggas med stämpel och lösen, men utgå i flera exemplar, t. ex. expeditionerna i alla fattigvårdsmål. De kunna nu icke skrivas på en gång, men om man finge någon ändring i afseende på bestämmelserna om normalpapperet, vore detta afhjälpt.

Sålunda, denna fråga är icke en sådan bagatell, som herr Håkanson velat göra den till, och då nu frågan är väckt, anser jag, att utskottet haft fullt skäl att tillstyrka motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Biörklund, Henning: Jag tycker visserligen icke denna fråga vara så stor, att jag skulle hafva tänkt på att motionera i densamma, men jag anser det vara af praktisk betydelse att få frågan afgjord. Jag hade tänkt, att i min länsstyrelse få fram en skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet, men den tanken har jag låtit falla, då frågan kommit fram motionsvis i Riksdagen.

Frågan gäller egentligen detta: Har man rätt att utfärda expeditioner, som skola beläggas med stämpel, utan att behöfva taga någon hänsyn till, att antalet bokstäfver på sida väsentligt öfverstiger det normalantal, som i expeditionstaxan är föreskrifvet, så att expeditionen innefattar ett mindre antal ark, än den med tillämpning af normalberäkningen bort innehålla? Allt efter som verken hafva omreglerats, har lösen tagits bort på många håll, och det har blifvit stämpel i stället. Därmed afsågs väl då, att staten skulle genom stämpelbeläggning af expeditionerna få en inkomst, som stod något i förhållande till de utgifter, som omregleringarna kräfde, åtminstone så mycket, att genom stämplars skulle till kronan inflyta ungefär detsamma, som förut gått till lösen åt expeditionshafvanden. Men därigenom att så mycket, som fordom var lösen, har öfverflyttats till stämplars, kan man tänka sig, att man icke nu, då lösen är borttagen och statens inkomst genom högre stämpelafgifter trädt i stället, får vara för generös.

Jag har icke den föreställningen, att ett Kungl. Maj:ts beslut i detta ärende skulle leda till, att uti stämpelpappersförordningen komme att föreskrivas, att den expedition, som är handskrifven, skulle vara belagd med ett annat stämpelbelopp än den maskinskrifna expeditionen. Jag har trott, att Kungl. Maj:ts beslut skulle bli, att den omständigheten, om en expedition är maskinskrifven eller icke, inverkar icke på stämpelbelägningen, och att beräkningen af arkantalet göres oberoende af, huru mycket som står på hvarje ark, utöfver hvad som nu är stadgadt. Huru expeditionen vore åstadkommen, vare sig med handskrift, med maskinskrift, med boktryck eller annorledes, blefve i så

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrivmaskin må ske.
(Forts.)

fall stämpeln per ark lika. Men ett sådant beslut inverkar nog afsevärdt på inkomsten af stämpelafgifter för expeditioner.

För de administrativa myndigheterna har frågan om fria händer beträffande sättet för utskrift af expeditioner en stor praktisk betydelse. Ätminstone i de norrländska länen förekomma mycket ofta flottledsutslag. De kunna ibland med beskrifningar, som skola åtfölja utslaget, blifva hvar för sig en hel bok, och de gå ut i flera exemplar till parter och till de socknar, genom hvilka den vattenled flyter, som skall regleras. Jag har gång på gång ifrågställt, om icke sådana flottledsutslag kunde skrivas med skrivmaskin, eller till och med expedieras genom boktryck, men vederbörande landssekreterare vågar sig icke på den saken. Han befarar blifva åtalad, om han på sådant sätt åsamkar kronan förlust af stämpelmedel.

Jag har, såsom nämnts, velat gå ännu längre än till skrivmaskin och använda boktryck i sådana vidlyftiga expeditioner, som behövas i många exemplar, och min afsikt är att, om denna fråga föranleder en skrifvelse, till regeringen göra framställning om, att i expeditionerna äfven må få användas boktryckt text. Så som det nu är, kan det gå öfver en hel månad, innan expeditionen är utskrifven i det antal exemplar, som skall ske, bara för att exemplaren handskrifvas.

Pappersbesparingen, som man talat om i utskottsbetänkandet och som den förste talaren trodde vara hufvudsaken, den fäster jag icke mycket afseende vid. Det är ju visserligen en god sak, om några ark papper kunna besparas, men icke är det den frågan, som är kärnpunkten. Kärnpunkten i förslaget är den stora praktiska betydelse det skulle hafva, att det ena eller det andra skrifsättet eller sättet för mångfaldigande af expeditionen finge användas, allt efter som lämpligast vore, och att man blefve på det klara med, att det icke möter några hinder härför, vare sig i expeditionstaxan eller i stämpelpappersförordningen.

Gäller det endast expeditionstaxan, så är det sant, att det endast vore fråga om en administrativ åtgärd; men med hänsyn till den inverkan, som expeditionstaxan i denna sak har på inkomsten af stämpelbeläggningen, så tror jag frågan vara så pass viktig, att Riksdagen borde försöka framkalla ett Kungl. Maj:ts beslut, på det att någon tvekan icke må råda om, att lagen tillåter vederbörande att sköta sig på det mest praktiska sättet beträffande expeditionernas utskrift.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Håkanson: Herr talman, mina herrar! Endast ett par ord.

Med anledning af hvad de föregående talarna anfört därom, att man kunde taga flera exemplar på en gång medelst skrif-

maskin, så vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att man måste, för att få två eller flera aftryck, använda ett slags papper, som lägges emellan arken, nämligen karbonpapper. Sådant finnes i olika färger, men knappast något lämnar fullt användbar skrift. Den medelst karbonpapper åstadkomna skriften ser ut som om den gjorts med blåkrita eller svartkrita. Jag har försökt flera slags karbonpapper, men har icke lyckats erhålla sådan skrift, som jag ansett användbar för expeditioner. Dessutom måste en ändring i förordningen om normalpapper ske, för att man skall kunna få använda en tunnare papperssort än den nu föreskrifna. Om, såsom jag vågar hoppas, kammaren afslår utskottets hemställan, kan ju den nästföregående ärade talaren, utskottets ordförande, åter upptaga den afsikt, som han sade sig hafva haft, nämligen att i sin egenskap af Konungens befallningshafvande göra framställning i ämnet till civildepartementet. Jag tror, att frågan på det sättet kan lösas mycket enklare, än här föreslagits.

Jag vidhåller mitt yrkande på afslag.

Herr von Geijer: Jag delar den mening, som den föregående talaren framförde, och jag skulle kunna hafva inskränkt mig till att instämma med honom. I likhet med honom har jag varit i tillfälle att iakttaga, huru vid underdomstolar användningen af skrifmaskin funktionerar, och jag har funnit, att det låter sig ordnas med nu gällande bestämmelser i expeditionsförordningen.

Hvad de centrala ämbetsverken och de högre administrativa myndigheterna beträffar, som de två sista talarne, som försvarat utskottets betänkande, omnämnt, kan jag icke yttra mig på samma sätt, men jag vill i likhet med den siste talaren säga, att saken låter mycket bekvämt ordna sig på det sätt, som den ärade utskottsordföranden föreslagit, nämligen genom en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Jag kan icke neka, att jag har några betänkligheter emot, att Första kammaren skulle fatta beslut i öfverensstämmelse med utskottets förslag. Då går ärendet till Andra kammaren, där möjligtvis åtskilliga skulle vilja hafva fram sina enskilda funderingar i saken och sålunda söka binda Kungl. Maj:t i detta rent administrativa ärende, funderingar, som kanske sedermera skulle visa sig opraktiska. Därför instämmer jag i den förste ärade talarens yrkande om afslag å såväl utskottets hemställan som motionen.

Grefve Spens: I anledning af herr Håkansons yttrande, att det är omöjligt att få två expeditioner med fullt tydlig och varaktig skrift, tagna på en gång med skrifmaskin, skall jag endast be att få nämna, att det har för mig från fullt sakkunnigt håll uppgifvits, att om blott papperet finge vara något tun-

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

nare än normalpapperet, skulle det låta sig göra, och att ett sådant fullt hållbart papper, som är poröst och uppsuger färgen, finnes. Om man emellertid lämnar åsido de till part utgående expeditionerna, å hvilka skriften bör vara varaktig, så hafva ändock de administrativa myndigheterna mycket ofta behof af att få afskrifter, som icke behöfva vara varaktiga och som icke äro afsedda för att framdeles blifva arkivhandlingar. Man behöfver dem endast för delgifning, och man har fullt klart för sig, att de komma att användas endast inom en mycket kort tid, så att om skriften skulle utplånas inom årets lopp eller en kortare tid, så har det icke någon betydelse. Med anledning af herr Håkansons yttrande, har jag velat lämna denna upplysning, och jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Pers: Det har här blifvit en ganska långvarig diskussion i frågan, som förts uteslutande mellan ämbetsmännen i kammaren. Jag har deltagit i utskottsarbetet i denna fråga, och kommer naturligtvis att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill emellertid se saken ett ögonblick från allmänhetens sida. Af den föregående diskussionen är konstateradt, att ämbetsmannavärlden verkligen behöfver en föreskrift uti denna fråga. Det har ju blifvit tydligt ådagalagdt; men allmänheten har också intresse i saken, och allmänheten har en något annan syn på den. När allmänheten ser en expedition, som är affattad vare sig i enlighet med herr Håkansons metod eller den andra eller den tredje metoden, som här blifvit omnämnd, har allmänheten den uppfattningen, att dessa olika metoder äro tillkomna för att allmänheten icke skall kunna få någon fördel af skrifmaskinens användning i ämbetsmannavärlden. Denna uppfattning är icke treflig, och den är icke hälsosam. En sådan uppfattning fanns hos allmänheten gentemot de glesa utskrifter, som funnos före det den förordning tillkom, som bestämde radantalet äfvensom bokstäfverna i raden. Det är *nu* i denna sak hos allmänheten samma uppfattning, som *då* gjorde sig gällande och som åstadkom just denna föreskrift.

Jag hemställer till kammaren, huruvida det icke vore skäl uti att bifalla utskottets hemställan och sålunda gå allmänheten till mötes, så att de utgående expeditionerna blefve bekvämare, billigare och tydligare, och därigenom skulle också Första kammaren för ovanlighetens skull kunna inbjuda Andra kammaren till en reform.

Grefve Spens: Endast ett ord i anledning af den siste talarens anförande.

Jag ber att äfven få framhålla en sak, som utskottet antydt i sitt betänkande, nämligen att de ifrågasatta bestämmelserna skulle medföra, att expeditionen från myndigheternas sida skulle

kunna gå raskare och allmänheten fortare få sina handlingar därifrån. Detta står, som sagdt, antydt uti utskottsbetänkandet, men jag anser, att detta också bör finnas anfördt i diskussionen.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande nu föredragna utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Om föreskrifter, huru utskrift af expedition medelst skrifmaskin må ske.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 26;

Nej — 59.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 17 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande nr 6, i fråga om en af friherre E. Palmstierna väckt motion med begäran om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster.

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 56, hade friherre E. Palmstierna hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster. (Forts.) låta utföra en undersökning angående inom landet befintliga karteller och truster, i syfte att kunskap måtte erhållas om deras antal, beskaffenhet och arbetsätt m. m. samt att Kungl. Maj:t med stöd af den erfarenhet, denna undersökning lämnade, ville låta uppgöra och för Riksdagen förlägga förslag till sådana åtgärder, hvarigenom möjlighet bereddes att vinna kontinuerlig öfversikt af kartell- och trustväsendets utveckling och verksamhet i Sverige.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till hvilket motionen öfverlämnats, hade i afgifvet utlåtande hemställt, att Andra kammaren måtte på det sätt biträda motionärens yrkande, att Andra kammaren för sin del beslutade, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta anordna en väsentligen statistisk utredning angående inom landet befintliga karteller och truster, i syfte att kunskap måtte erhållas om deras antal, beskaffenhet och arbetsätt m. m.

Sedan Andra kammaren bifallit sitt utskotts ifrågavarande hemställan, hade ärendet öfverlämnats till Första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling af sitt första tillfälliga utskott; och hade sistnämnda utskott i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Första kammaren ville på det sätt biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta anordna en utredning angående inom landet befintliga kartellers och trusters antal, organisation och verksamhetsätt.

Herr Trygger: Friherre Palmstierna har föreslagit, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta utföra en undersökning angående inom landet befintliga karteller och truster, i syfte att kunskap må erhållas om deras antal, beskaffenhet och arbetsätt m. m.; samt att Kungl. Maj:t med stöd af den erfarenhet, denna undersökning må lämna, ville låta uppgöra och för Riksdagen förlägga förslag till sådana åtgärder, hvarigenom möjlighet beredes att vinna en kontinuerlig öfversikt af kartell- och trustväsendets utveckling och verksamhet i Sverige». Läser man motionärens motiv, finner man, att denna undersökning, som Kungl. Maj:t skulle verkställa, afser att lämna material för en lagstiftning beträffande karteller och truster. Emellertid, till hvilket resultat en sådan lagstiftning sannolikt skulle komma att leda, det se vi i utskottets betänkande, där det omtalas den erfarenhet, man haft i Australien. Det heter där: »Trustlagarna anses hafva misslyckats, och det enda botemedel, partiet (arbetarepartiet) kan se, ligger i nationaliseringen af dessa industrier». Man förstår

sålunda hela tankegången i denna motion. Man begär en undersökning, en lagstiftning, som slutligen hamnar däri, att staten lägger embargo på de industrier, som af en sådan lagstiftning skulle träffas. Utskottet har i sin motivering, som är synnerligen förtjänstfull, såvidt jag förstår, visat svagheterna i motionärens framställning. Men utskottet har i allt fall kommit till ett visst positivt resultat, till ett skrivelseförslag, och utskottet har såsom skäl härför åberopat bland annat följande. Utskottet säger, att i Sverige ha vi ännu ej sett mycket häraf; men sammanslutningsrörelsen har redan vuxit sig stark, och det är osannolikt att frågan mycket längre skall kunna hållas utanför agitationen. Det är då klart, hvad det skulle innebära för vårt lands lugna utveckling, om allmänheten genom en objektiv och tillförlitlig framställning kunde få kännedom om sakens verkliga sammanhang, innan ännu dess omdöme blifvit missledt genom ensidiga och felaktiga uppgifter angående dessa trusters och kartellers verksamhet. På grund häraf hemställer utskottet, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta anordna en utredning angående inom landet befintliga kartellers och trusters antal, organisation och verksamhetssätt. Samma hemställan skedde i fjol. Jag vill dock nämna, att i år är den försiktigare hållen, men då denna kammare förra året afslog utan votering utskottets hemställan, vill jag nu anhålla, att kammaren måtte fasthålla det beslut, som kammaren då fattade. För det första, och det har utskottet själf påpekat, är det ganska ovist, hvilka som skola träffas af den undersökning man begär hos Kungl. Maj:t. Utskottet erinrar själf om, huru osäkert det är, hvilka kombinationer man bör hänföra under begreppet trusters och karteller.

Vidare kan sägas, att det är otvifvelaktigt, att trusters och karteller kunna verka både godt och ondt, men man kan icke förneka, att i vårt land sammanslutningarna i det stora hela verkat som ett godt. Det gäller för oss, om vi skola kunna framför allt i fråga om exportindustrien men äfven eljest komma till ett lyckligt ekonomiskt resultat, att vi sammansluta oss efter mönster af hvad som sker i utlandet, ty i annat fall blifva vi icke konkurrenskraftiga. Då det är absolut nödvändigt för oss att utveckla våra förvärfskällor, måste vi vara försiktiga, så att vi icke vidtaga åtgärder, som lätt kunna gifva intryck af, att man vill motverka den utveckling, som är riktig och befördrar industriens framtid.

För öfrigt tror jag, att trusters, som verka i skadlig riktning, icke komma att undgå uppmärksamhet. Pressen kommer nog att hålla ögonen på dem, och jag tror, att allmänheten på detta sätt mycket bättre får reda på de sammanslutningar, som äro skadliga och mot hvilka man måste reagera, än genom den

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och trusters.
(Forts.)

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster.

(Forts.)

föreslagna utredningen, som skulle afse alla möjliga sammanlutningar och verkställas af Kungl. Maj:t.
Jag hemställer om afslag å utskottets hemställan.

Grefve Lagerbjelke: Den förste ärade talaren framhöll den nytta, som truster och karteller kunna åstadkomma, men denna tanke är hvarken främmande för utskottet eller ens för motionären, hvilken framhåller den fördel, som de skulle medföra både ur privat och nationalekonomisk synpunkt. För min del tror jag icke, att trusterna på något sätt skulle komma att skadas genom den skäligen inskränkta utredning, utskottet här ifrågasatt, utan att de tvärtom däraf skulle hafva gagn. Emellertid vill jag framhålla, att när den förste ärade talaren gaf sig in på utskottets utlåtande och talade om de skäl, utskottet haft för sin hemställan, nämnde han endast utskottets uttalande om, att genom den ifrågasatta undersökningen källan till agitationer skulle undanröjas. Hade detta varit det enda skäl utskottet haft för att ifrågasätta en undersökning, hade utskottets hemställan säkerligen icke kommit till stånd. På samma sida, där utskottet talar om denna agitation, förekomma de två hufvudskäl, som utskottet haft för sin hemställan. Det första af dessa är, att truster och karteller med sin stora maktställning nog mången gång komma att sträfva till monopol; men nu visar erfarenheten, att missbruk därvidlag hindras af *själfva offentligheten*, som nu just skulle vinnas genom den af utskottet ifrågasatta undersökningen. Utskottet har äfven såsom skäl för denna undersökning framhållit, att densamma skulle medföra ökade insikter i landets näringslif, hvilket torde hafva stor betydelse först och främst ur statens synpunkt. Staten har mycket att göra med dessa truster och karteller, t. ex. vid upphandlingar och dylikt, och det är då af vikt för staten att känna till dessa trusters arbetssätt m. m. Den kunskap, som genom ifrågavarande undersökning skulle ernås, är äfven enligt utskottets förmenande till stort gagn för den konsumerande allmänheten.

Då jag anser den ifrågasatta undersökningen icke komma att medföra någon skada utan blifva uteslutande till gagn, hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Danström: Det är nog ingen, som vill förneka, att de stora ekonomiska sammanslutningarna eller så kallade truster och karteller hafva en viktig nationalekonomisk uppgift att fylla genom att stärka sin produktionsverksamhet gentemot konkurrens från utlandet, att genom billigare administration, förbättrade arbetsmetoder och fullkomligare tekniska hjälpmedel samt omläggning till stordrift, då så lämpligen kan ske, nedbringa de genom ökade arbetsutgifter stegrade driftskostnaderna och där-

igenom äfven hålla varuprisen nere. Detta är en allmängagnelig sträfvan, som är värd allt erkännande.

Men det ligger också nära till hands att antaga, att trusten visar en ganska naturlig benägenhet att genom en sådan omläggning i första hand och kanske uteslutande tillgodose sina intressenter på det allmänna och den konsumerande allmänhetens bekostnad. Denna frestelse är särskildt stor, då en tullskyddad trust börjat intaga en monopoliserad ställning och hotar att upphäfva den sista återstoden af den fria konkurrensen, så att all motvikt upphör. Det torde därför vara ovedersägligt, att vaksamhet från det allmänna sida är nödig gentemot en trustbildning, som tenderar att monopolisera hela näringsgrenar. Detta erkändes också vid förlidet års riksdag inom denna kammare af talare, som då motsatte sig tillfälliga utskottets skrivelseförslag om en undersökning. Men de ansågo, att de stora ekonomiska sanmanslutningarna redan voro tillräckligt öfvervakade af såväl press och allmänhet som statsmakterna, så att något ytterligare ingripande under den närmaste framtiden icke syntes erforderligt. Samma tillförsikt till denna pressens kontroll har i dag uttalats af den förste ärade talaren.

Reservanten mot utskottets förslag i fjol framhöll, att det starkaste värdet mot oskäligen monopolpris vore framställningar till riksförsamlingen om tullens sänkande såsom en naturlig påföljd af osund och oklok kartellpolitik. Reservanten medgaf sålunda, att det allmänna har rätt att ingripa reglerande genom att minska eller häfva ett tullskydd, där detta bidragit att skapa illojal monopolverksamhet.

Men ett sådant maktingrepp, möjligen tillkommet under intrycket af en stark opinionsyttring, en uppagiterad stämning utan djupgående insikter i den ekonomiska fråga, som här af beröres, kan medföra stor fara för den näring, trusten omfattar. Ett ödesdigert misstag kan begås, hvarigenom viktiga ekonomiska intressen förfaras, om icke den skattereglerande statsmakten äger tillräcklig kännedom om monopoltrustens ekonomiska ställning, organisation och verksamhet. En sådan kunskap kan emellertid icke med ens förvärfvas, utan därtill fordras såsom underlag grundlig undersökning och vaksamt aktgifvande.

Utskottet uttalade i fjol, att frågan om näringslivets monopolisering sannolikt icke mycket längre kan hållas utanför agitationen. Detta uttalande har redan i synnerlig grad besannat sig, på samma gång som det förmodade öfvervakandet från allmänhetens och pressens sida visat sig föga tillfredsställande.

Det är nämligen ett allt annat än uppbyggligt skådespel, som i dessa dagar uppförts i den periodiska pressen och i växlande stridsskrifter, där man å ena sidan gått till storms mot monopoltruster, hvilka sägas hota både det allmänna och de enskilda konsumenternas berättigade intressen, och å andra sidan

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster.
(Forts.)

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster.
(Forts.)

dessa sammanslutningar kraftigt försvarats mot angreppen, som förklarats vara alldeles obefogade. Ja, en trust har funnit sig föranlåten att, såsom det heter, lägga korten på bordet, utan att dock tviflarne öfvertygats och angreppen upphört. Detta inbördes krig kan utöfva en skadlig inverkan på vårt affärslif och dess anseende långt utanför landets gränser.

Svårt är att bilda sig ett säkert omdöme om halten af dessa djärfva beskyllningar och påståenden samt mot dem framkomma med bestämda gensägelser. Sannolikt är icke den angripna kartellen så maktlysten och själfviskt dålig, som dess vedersakare och afundsmän påstå, och icke heller så oegennyttigt ren, som den själf vill låta påskina. Men att härvidlag bedöma, i huru mycket de stridande parterna hafva rätt eller orätt, är icke möjligt utan en tillförlitlig framställning, grundad på objektiv och opartisk, klargörande undersökning. Denna undersökning kan således icke vara ägnad att ingifva misstroende till våra aktningvärda, lojalt arbetande ekonomiska karteller, hvilka hafva en mycket viktig samhällsuppgift att fylla, utan måste i stället verksamt bidraga till att häfva uppkommet, *oberättigadt* misstroende till dessa sammanslutningar.

Riksdagen, och i första hand dess bevillningsutskott, får år efter år frågor att behandla, som nära beröra trusterna och deras verksamhet. Stora svårigheter erbjuda sig då vid den förberedande utredningen och behandlingen att komma till rätta med dessa spörsmål och söka bedöma dem ur det allmänna intressets och rättsmedvetandets synpunkt. Härför fordras alltför väl den af utskottet föreslagna undersökningen, hvarigenom dessa ofta invecklade förhållanden kunna klart och sakligt framläggas.

På grund af de skäl, utskottet äfven i år anført, och de synpunkter, jag nu berört, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets skrifvelseförslag.

Herr Jonsson: Jag skall icke ingå i bedömande af, huruvida vi redan nu i vårt land hafva ett sådant kartell- och trustväsende, som påkallar en närmare undersökning. I stället skall jag våga det påståendet, att motionären har fått impulsen till sitt förslag från Nordamerikas Förenta stater. Där har en lagstiftning rörande karteller och truster någon tid funnits, och strax anser motionären, att det vore skäl för oss att försöka med något liknande, vare sig att några egentliga skäl för den saken finnas eller icke. Jag tror, att hvar och en måste finna en väsentlig skillnad mellan det svenska och det amerikanska affärslifvet med dess millionbolag och truster af kolossal storlek. Jag undrar, om icke utskottet af allt hvad det i sitt betänkande sagt träffat det mest riktiga på sidan 26, där det säges:

»Mot lämpligheten att redan nu företaga en fullt ingående undersökning, vill utskottet äfven erinra, att det ej gärna på

länge i vårt land på allvar kan bli fråga om någon lagstiftning beträffande ifrågavande organisationer. Genom att företaga en dylik undersökning redan nu, utsätter man sig för faran, att densammes resultat bli alltför föråldrade för att kunna ligga till grund för eventuell sådan lagstiftning.»

Ja, är icke detta ganska riktigt och sant, att om man nu försöker göra en undersökning angående dessa kartellers och trusters storlek, antal och verksamhetssätt, denna undersökning, när man om tio år eller så kommit så långt, att staten verkligen behöfver göra någonting, vore så godt som utan allt värde. Nu kan man ju säga, att en riksdagsskrifvelse om en sådan här icke alltför mycket omfattande undersökning är ganska oskyldig. Ja, mina herrar, vi äro rätt raska i tagen att skriva till Kungl. Maj:t om än det ena och än det andra, och jag tror, att Första kammaren redan nu har öfverskridit det antal skrivelser, som någonsin där förekommit. Men låtom oss vidare tänka på, huru det måste förfaras med alla dessa skrivelser. De kunna icke af Kungl. Maj:t kastas i papperskorgen, ty då får Kungl. Maj:t Riksdagen på ryggen, utan de måste behandlas och utredning verkställas, och i kanske de flesta fall får Riksdagen sedan icke vidare höra af dem. På detta sätt blir det ett slöseri med en dyrbar arbetskraft för arbeten, som Riksdagen bidragit till att sätta i gång. Ja, man rent af förstör regeringens verksamhet genom att komma med än den ena och än den andra småsaken, som Kungl. Maj:t måste taga hand om. Af dessa skäl anser jag, att tiden ännu icke är inne att göra något i denna sak, och jag ber därför att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Fahlbeck: Jag skall börja med att uttala några ord med anledning af den siste ärade talarens yttrande. Han sade, att man icke bör skriva för mycket till Kungl. Maj:t, och härutinnan gifver jag honom fullständigt rätt. Men man får icke heller taga det som grund för att utan vidare afslå en skrifvelse. Endast om skrivelserna i och för sig icke har skäl för sig, får man godtaga detta argument, men eljest anser jag det sakna betydelse, och i förevarande fall synas mig just skäl föreligga för en skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Vi befinna oss i en period af omgestaltning inom industrien af utomordentlig räckvidd. I hela världen och icke minst hos oss pågår en koncentration inom denna näringsgren. Detta är en nyhet på det ekonomiska området, som redan af den anledningen är förtjänt af ett närmare studium. Men härtill kommer, att denna nya företeelse enligt min mening är af den största betydelse för vår ekonomiska utveckling, och jag är en obetingad anhängare af densamma. Jag har helt nyligen i skrift utförligt uttalat mina tankar i denna fråga; och dessa gå i korthet ut

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och trusters.

(Forts.)

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och trusters.

(Forts.)

på, att trusters och karteller och isynnerhet de förra, som äro den mest utarbetade formen af dessa sammanslutningar, äro absolut nödvändiga och för ingen del böra motarbetas utan tvärtom med alla medel främjas. Utan dem kunna vi aldrig hoppas, att vår industri kommer att intaga den ställning, den bör inneha och icke heller att på rätt sätt lösa arbetarfrågan.

Ingen må sålunda tro, att jag hyser sådana tankar om karteller och trusters, som kommit fram i motionärens motivering, som jag i alla afseenden underkänner. Men detta hindrar icke, att jag anser, att en undersökning bör komma till stånd, och att motionärens förslag härutinnan förtjänar beaktande. All utveckling af detta slag har naturligtvis sin skuggsida, och denna består i förevarande fall däruti, att den konsumerande allmänheten kan blifva för hårdt brandskattad, såsom förhållandet är i Amerika. I detta land äro äfven alla järnvägar privat egendom, men taxor för dem finnas i allmänhet icke fastställda. Där råda sålunda helt andra förhållanden än hos oss. Vi kunna aldrig blifva misshandlade af trusters och monopolföretag på samma sätt som i Amerika. Den lagstiftning, som där finnes, är också af den art, att någon sådan hos oss icke kan komma i fråga. Ja, jag vet icke ens, hvad en sådan lagstiftning skulle innehålla.

Trusterna kunna under vissa förhållanden hafva stora olägenheter med sig, men i vårt land anser jag, som sagdt, att detta icke behöfver förekomma, i främsta rummet därför, att alla de trusters, som kunde tänkas otillbörligt uppskorta den konsumerande svenska allmänheten, äro beroende af tulltaxan, hvars innehåll Riksdagen bestämmer. Järnvägarna åter, som enligt sin natur äro ett slags monopolföretag, följa taxor, som fastställas af regeringen. Här finnas sålunda icke samma anledningar till missbruk af trustväsende och monopol som i Amerika.

Detta oaktadt, det kan icke hjälpas, har den stora allmänheten den föreställningen, att trusters verka skadligt, liksom det också hos oss finnes en allmän ovilja mot allt, som är stort. Detta är ett beklagligt faktum och det synes icke vara möjligt att öfvertyga en stor del af det svenska folket om oriktigheten af ett sådant betraktelsesätt på annat sätt än genom att bringa full klarhet i alla hithörande ämnen. Att en undersökning skulle skada trustväsendet begriper jag därför icke. Vore det så, skulle jag vara den förste att motsätta mig densamma. Men nu förhåller det sig enligt min mening alldeles tvärtom. Om icke en officiell redogörelse föreligger, utan enskilda insändare i tidningarna få upplysa om, hvad som är rätt och sant i denna sak, tror jag, att smygande förtal och skvaller bättre kunna drifva sitt spel och därigenom komma skada åstad. För en riktig och sund utveckling af trusterna i vårt land anser jag det alltså vara klokt, att staten anordnar en undersökning och

en statistik öfver dem och allt hvad därtill hör. Därför skall jag, herr talman, tillåta mig, att yrka bifall till utskottets förslag.

Om undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommitt, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår hvad Första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet nr 6, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 38.

Herr talmannen yttrade: Mina herrar! Ånyo har ett dödens budskap blifvit oss bringadt. Vår förre kamrat i denna kammare, förtroendemannen Ernst Blomberg har helt oväntadt med döden afgått. Riksdagsman sedan sex år tillbaka, har han icke länge tillhört denna kammare. Hans lugna, betänksamma uppträdande tillvann honom här erkännande. Frid öfver Ernst Blombergs minne!

Anmäldes och bordlades Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att åstadkomma enhetlighet vid lönerogleringar inom statsförvaltningen m. m.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att Första kam-
marens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 skulle sättas
främst bland betänkandena på föredragningslistan till nästa
sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 4,10 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
